

УСПЕШНА

знање • веровање
 стварање • вредновање

6188
 ISSN 1452-9122

Сматрамо и даље да је потребан државни план за југ Србије, како је изнето на научној конференцији *Културно-историјска баштина југа Србије*, одржаној у Лесковцу и на Власини од осмог до десетог децембра пре равно четири године. Заправо, на свеобухватан и меродаван начин хитно решавати све оно што се не сме одгађати!

Разуме се, ово подручје као део шире европске регије, која се све чешће назива југоисточном Европом и западним Балканом, узда се у властите снаге и могућности и негује наду у шире европске интеграције, али су и државни органи дужни доприноса како би се друштвене прилике побољшале; најпре у привреди, развоју индустрије и саобраћаја, да би се зауставило пражњење овог простора и побољшао драматично лош наталитет.

Нама су, међутим, исто тако, институције културе урушене, културно и градитељско наслеђе је делимично упропашћено. Без обзира на то што универзитетско образовање има вишедеценијску традицију, универзитет није, у неопходној мери, покретач и носилац нових стваралачких идеја и иницијатива на свим пољима јавног живота. Декларацијом је упозорено и на то да влада стихијска равнодушност, на сваком кораку чују се речи немоћи и безнађа. Овај простор, одан државној и народној интеграцији, запостављен је књижевно и језички, прикраћен у самоисказивању онога што су његове специфичности.

С правом се очекује да се држава одужи овом крају и људима, да им прошлост не буде већа и светлија од будућности.

ПОЕЗИЈА

Миодраг Павловић
 Злата Коцић
 Станислава Гробакова
 - Репар

ПРИЧЕ

Васа Павковић
 Жарко Пешикан

ЕСЕЈИ

Павле Стефановић
 Јовица Стојановић
 Бранислав Милтојевић

РАЗГОВОР СА

Адамом Пуслојићем

№ 7

Радомир Виденовић ДОМЕТИ ЈЕЗИКА

Језик говори нама и о нама. И као да не говори о изворном свету, свету ствари, већ говори нас.

По Хегелу, дух се исказује језиком и у језику. Он изјадначва мишљење и језик, док Лакан сматра да је и несвесно структурирано као језик.

Кад се, некад, писало длетом у камену – језик је служио за исказивање истине и био поштован, јер би се, у супротном, језик кварно, а споменик скрнавно.

Али затим, вековима – изопачавање света; одвајање, подела стварног, истинског живота и његово именовање.

Реч удаљава од ствари – не води ка њима.

Подвајање и удаљавање од ствари, олако се приписује Сократу и Платону, а заборавља се да је управо код Платона језик настајања – мит, на шта указује и Касирер: “Оно што никада није и што увек само настаје, оно што не остаје идентично, одређено као производи логичког и математичког сазнања, оно што се из трена у трен појављује друкчије, може се приказати само митски.”

Реч је део света, свет језика и свет ствари су целина, речи припадају стварима. Зато Дерида и каже: “као да књижевност, театар, превара, хипокризија, несрећа, паразитизам и симулирање стварног живота нису део тог истог живота”.

Неки ће рећи да је језик писмо, да човек егзистира у писму или да је писање начин егзистирања. Писање је анти-генеалошко. Оно што у самом писању измиче свакој логици, оно раздвајање и преливање значења, ону неодредивост граница, Дерида назива “дисеминација”.

За Платона, писање је истовремено и “лек” и “отров”. Тај алекси-фармакон касније срећемо у алхемичким књигама.

Писање је без почетка и краја, за писца се све дешава пре песме. По Фукоу, “границе књиге никада нису јасно одређене... књига је ухваћена у систем референци са другим књигама, другим текстовима, другим реченицама: оно је један чвор мреже”. Дерида уместо “књига” каже “текст”.

Писање је апорективно. Кроз мислиоца и песника говори сам језик.

Говор о истини и поетски говор су метафорички, “заменички”. Поетски језик развија уобичајене вербалне низове и уместо стандардне семантичке равни ставља своју многозначност.

Колико год поезија себе сматрала самодовољном, ипак, свакако, долази до сусрета поезије и филозофије, као и у случају Хајдегера и Хелдерлина или сусрета филозофије и поезије у – Ничеу.

Адорно сматра да филозоф данас стоји у поезији распаднутог језика: “Он подједнако мало сме да неку реч нађе”. Или, језик филозофије је обележен стварношћу. Зато Рикер и каже

Злата Коцић ПОЧАСНИ ПРИЗОР

Да ли је сан, или пробудање које ће одићи уводи у слику. Нема зида, само прозор у свећу, наред поља, ошворен. И древни видилац осћавао је сродан зајис: двери у пољу, широм. Сад и сликар, шобож без пошћиса, или физичар одсућни, поље видно објављује као усћаласано поље. Или филозоф безболно у хармонију ошречне свећове сћаја.

Кроз прозор, део неба плаветан, и оранице под брдом озеленеле. Изван прозора, под љубичастим небом, снежни покров. Дрво, мимо прозора голо, само у белој зимској каћи, једном зраном улази и у прошоре ошвичене прозорским рамом. Невидљива снежана по забрађује расивалу веснину мараму.

Не знамо, снећ, или цваћ, или обоје насупрошћу рејеравом сунцу. Иза којећ, делом, залази месеи. Блед, али јун: пошрачења овде бићи не може. Овде? Тамо, иза прозора. Иза? Не: танки сунчев кошур, као догаћна фина ознака прве зоне није само с оне, но и с ове сшране рама.

Најзад, у ценшру, шренежни плави мехур: да ли лебди или се лаћано сшусћио на симс, с оне, на ову сшрану? Или се ушраво ка шамо ошскује? Тај наш једини, полушрозирни зобус. Та моја крунска чешћица-свећица. У којој јесће склошћен свећу, али који? Онај сшолњи, унушарњи овај? Не, овде и шамо више не ошћају. Нишћи ћеш, из ове слике, шшћа више назваћи унушра, шшћа сшља.

Доисћа, кроз прозор, да ли снашриш у свећу зиме, шролећа, или у свећу зобусов? Ил су шри свећа у шебе зашледана? Такоће пошно, док јасни швоју обриси не узрхће? Доисћа, наголазиш. Обушмићеш одасвуд ше свећове, шривидне као и сам шосмайрач; јер шривид је све! Али шек у шом шривиду, у шом прозору-шризору, доисћа, знаш: јеси. И неодвојив.

Воћена, као и шци, само слущњом, нежна лощћа са симса. Гле, кроз колущу сунчев шролеће. Доисћа: месћо и време ошћагну. Из чауре, цваћ. Из вере швоје: нову обзнањује слику. Звучну: умилне хорове зобуса и сунца, месеца и обасјаних поља.

Доисћа знаш: шо си. Ту си. Мрва, и Све. Нигде, и свуда. Древни видилац кроз враћа у пољу увео ше у свечани прозор-холограм. Да зледаш, не назледаш се. Не насшћиш се живоща. Призора саздавања цваћа, свећа који ше је сзгао.

да “у простору језика, метафора свакако представља одређено кршење реда строге логичке игре, прекорачење диктатуре логичке структуре језика”.

**ОСАМ ДЕЦЕНИЈА
СРПСКОГ
КЛАСИКА**

МОНУМЕНТ

**Миодраг
Павловић**

СИБИЛЕ

У

ГРАДУ

Настале су праве правцате врућине када су дошле Сибиле из катедрале из Сијене оне су обукле купаће костиме и отвориле врата тражећи у цркви мало хладовине звале су нас да с њима легнемо на под где су мраморне слике оне биле и говориле предсказања иста као сада оне шапућу где се шта збива и шта ће да буде говоре нам у ухо све је веома чудно отварају завежљаје пред даљим путовањем и нуде ђаконије задовољне што нас неколицина нисмо клонули духом

БЕАТРИЧЕ

Спушта се на земљу
летећи споро као стрела
Беатриче у простору чилом
мотрим је као сведок који спази
ширењем своје свести обзнањен
и прикован за земљу
местом где је рањен

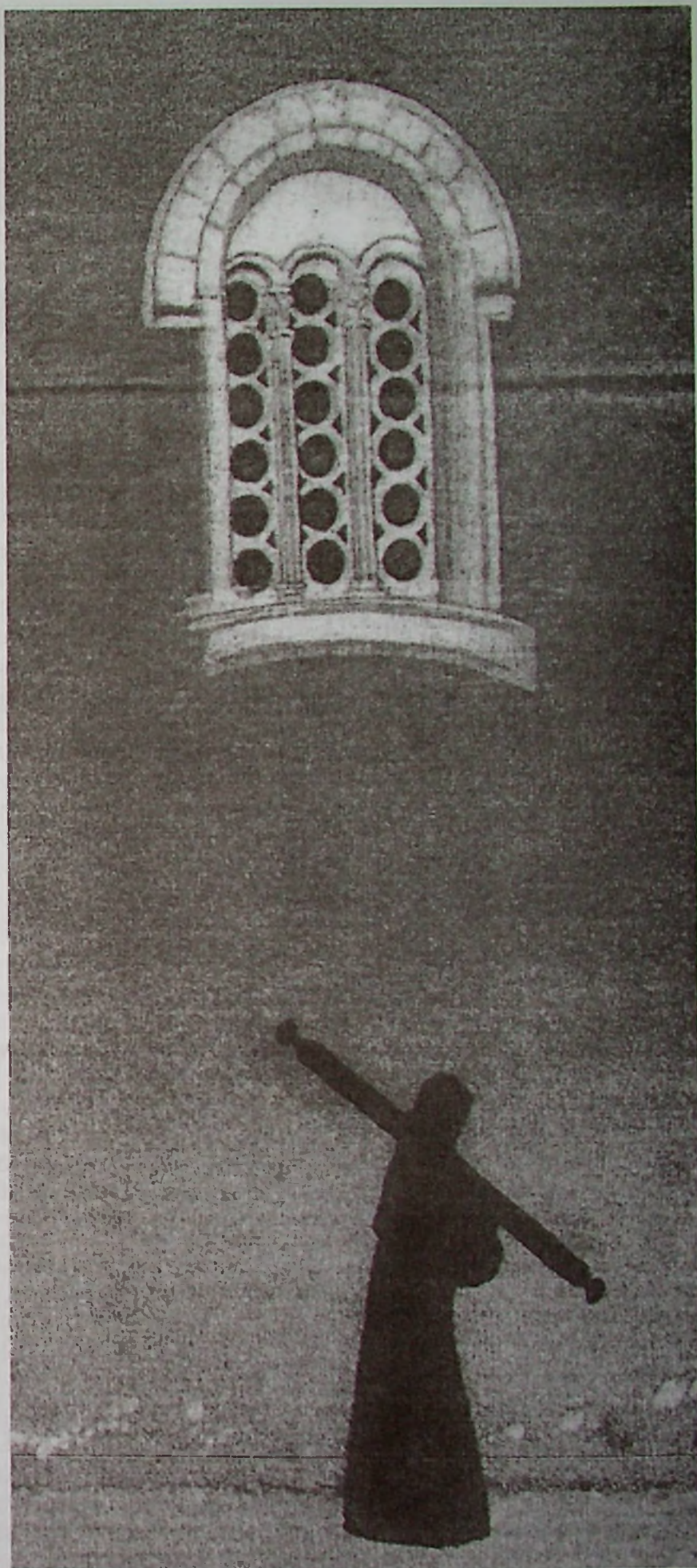
Сагиње се ова самилост нова
и гледа са које стране благодат да дода
тим рукама што се пропињу и моле
за дарове са небеског свода
да се спусти на дланове
поцрнеле од глади
као што потамне очи од својих суза
и тело када остане без милости и плода

ВЕРЗИЈА О ДОМАЋЕМ ПУЖУ

Излазим из хотела
чим је прошло подне
и почела поноћ
на рубу шуме
треба се навићи
како то иде
код Кинеза
У своју љуштуру
поставља трпезу
пуж
као што он то уме
зове госте у свили
да једу и пију
шта је преостало
са испосничког стола
и мене зову
при светлости свећа
да будем смештен
заједно са њима
под седефним кровом
где се свако смеје
према причи
недавно поклоњене
лепезе
док нам служе ракове
у љуте сосове огрезле

ЖИЧА

Да видим Жичу
и њену величину
прелазим преко Ибра
и пењем се на планину
одакле ми поглед пада
на црквено здање
по коме се прелива
месечина тамноцрвена
као да је боја неко знање
и Владику видим
Николаја испред Конака
са биљурном чашом
што под брадом сија
ослушкујем беседе
непролазних дана
лежећи на перивоју
поред бунара
где ме је оставио тата
да се определим
да ли ћу за учитеља
или за монаха
о благо мени
видим и црква ће да порасте
само да не падне граната
из онога рата
наилази литија
грађана и сељака
слушам и певање хора
са небеског балкона
једна монахиња прилази
ходом који тишину обећава
и пита ме као млађег брата
зашто не останем ту
са њима
да Житија пишем
или да седим
поред Жичких врата

Вељко Михајловић: "Жича", акватинта, 2006.

Павле Стефановић

ЗНАЊА И ЗНАЊА

БОЖЈЕ ЗАПОВЕСТИ*

Заборао сам које су по реду биле оне две од Десет Божјих заповести које гласе, једна "Не уби!" а друга "Не укради!" из уџбеника Веронауке за основне школе, а та наука је била један од обавезних наставних предмета Основне школе у Обреновцу, у коју су ме уписали родитељи крајем лета 1908. године, по повратку из Беча. У мутном памћењу, нагризаном и квареном деценијама, остало ми је данас још и то да је тај предмет, тада и онде, био некако у рангу предмета "Цртања" и "Певања", за које се школа испомагала малим и неуспелим уметницима, сликарима и музичарима, па је тако и за веронауку био ангажован неки свршени богослов, а сва ова тројица допуњавала су часни и честити колегијум квалификованих учитеља четвороразредне основне школе у малој тадашњој краљевини Србији. Међутим, две већ напред поменуће божје заповести мени су се тада чиниле излишним и непотребним, такорећи сувишним, искази о нечему што се само по себи

подразумевало, јер је моје рано детињство, пре двогодишњег боравка у Бечу и пре основне школе у Обреновцу, протицало у дому мога деде по мајци, окружног физикуса у Крушевцу, лекара и мени тада необјашњиво племенитог и узвишеног човека, у чијем људском бићу, поврх блиставе образованости, ничег другог није ни било осим милосрђа, помоћи у сиротињи и беди, заштите оболелих у Циганској маали, подршке у било каквој невољи. Убиства и крађе биле су људске активности којима се мој обожавани деда са беспомоћном тугом супротстављао, па се тако и зато, већ у мом раном детињству у моје крхко и нејако тадашње биће уселила апсолутна аксиома: никада и никога не убити, никада ништа не украсти. То су била правила за сав живот и за све будуће поступке у њему. Ја сам их се читавог живота придржавао из љубави према мом деди, па ми се у детињству чинило да је и уџбеник ВЕРОНАУКЕ усвојио животне принципе мог деде.

ГРЕШКА У ВАСПИТАЊУ

У свим цивилизацијама изграђен је однос свести (мисли и осећања) према смрти. Он се углавном формира у оквиру религиозно-филозофске (или филозофско-религиозне) културе свих разних цивилизација прошлости садашњости. У цивилизацији којој ми, бела раса, припадамо изградила га је хришћанска религија, па зато, не само атеистички део становништва ове културе, него и сви они који не верују у било какав живот појединца после смрти - а то су и сви они који признају бога као апстрактно начело света, исповедају некакав пантеизам, приповедају нека апсолутна етичка начела свеукупног човечанства, али не верују у било какву посмртну егзистенцију - остају одређене оријентације свести према смрти. Страх од смрти, то јест нејасна и мутна стрепња пред ништавилом које и све ове невернике у загробни живот испуњава, зачудо, није отклоњен или бар ублажен

извесном, веома могућом и остварљивом систематском едукацијом у односу на ово путање, о којем би могао имати неко мишљење ако не и уверење сваки појединац.

Феномен смрти, по сазнајним искуствима природних наука потпуно објашњен и сваком разумљив, за многе људе, чак и на нивоу високог образовања, није престао бити извор, ако и не ужаса, оно бар зебње, стрепње, нелагодности, нечег додуше неумитног и неизбежног, али толико непријатног и неугодног, да је свако размишљање о томе боље отклонити, избећи, сузбити, све док се не мора.

Ја мислим да је то крупна грешка у васпитању. За оно што мора бити, што мора једном наступити, ваљало би припремити се на најбољи могући начин, на најподношљивији начин.

* Наслове прилога одредило Уредништво

НЕУБЕЂЕН

Ја ниједну људску активност не ценим толико да бих јој се могао искрено одати, осветити. Чак ни разбојништво или научно истраживање или стицање богатства или књижевно стварање, или завереничку делатност на обарању режима, или дављење жена гуменом цеви за клистирање - да поменем само неке међу најинтересантнијим активностима. Више сам склон радозналом посматрању света, уз размишљање, евентуална осећања и тако нешто, поштено и пасивно. Наравно, у току дугог живота морао сам се нечим бавити, морао сам и неку професију стећи, на основу стечених знања и образовања, и под датим животним приликама и околностима, али нико ме не може уверити да сам икада био баш на свом правом месту. За мене

заправо "право место" није никада ни постојало, јер за нечим таквим никада нисам ни чезнуо.

Најбоље је, сматрао сам, држати се тако као да је оно што чиним ствар неког мог такозваног убеђења. У ствари, нисам био убеђен, никада ни у шта.

УСАХНУЋА

Булгаков је у десетогодишњем свом раду на роману "Мајстор и Маргарита" увек био згађен и сатирички најежен пред "московском свакидашњицом". Као истински уметник, испуњен тежњом за вишим и племенитијим животом, презирао сплетке, оговарања, завист, лицемерство, пакосна подметања и све друго из чега је изаткана његова "московска свакидашњица", а ја бих рекао, ствараоца слика маште, бића које мисли и осећа, исказујући се у сликама, метафорама, изумљеним конкретним призорима.

Нисам ли и сам, целог века, послушивао онај тајни, незнани унутарњи жубор реке понорнице, жубор сопственог унутарњег гласа отуђености, одбојности, гађења и одбацивања своје свакидашњице, стварности у којој живим, давим се, узалудно трудећи се да се прилагодим, саобразим, помирим, да јавно мњење прихватим као саучесник и суделовач? Нисам ли, углавном и претежно, патио од усамљености, од недовољности самоубилачке снаге да угушим тај унутарњи звук понорнице у себи, тај тихи тајни жубор личне слободе, тај мрмор, то пригушено гунђање слободног бића духа, што кривуда и вијуга шупљинама подземља, избијајући из слатког мрака слободе на осунчану површину, ћудљиво и променљиво, да јој не можеш ухватити ни почетка, ни неке сталности тока, ни бујну јачину струје, ни узроке усахнућа танке водене жице, која се губи незнано зашто и докле?

Требало је, напротив, држати се тог тајног тока у себи, не одвајати се никад од тог унутарњег, понорничког жубора, цикутати и цвилети са њим, и у мрачним дубинама подземља, и на пропланцима подземних пећина, и на танким кончићима делте којом та река жубора весело шушкета, избијајући, на шљунковитој обали мора, на површину предела, обасјаног сунцем и лахором, за дугог летњег приморског дана. Да сам ту бесциљну игру реке понорнице за навек пригрлио као свој сопствени жубор, као ток сопственог бића, имао бих и умео бих да причам о правој авантури постојања, о водопадном сурвавању у дубине подземног хлада, о разиграном шарању танким пљоснатим пролазима између два слоја каменитих плоха, о теснацима и застојима на које би ме камените планине подземља принудиле, о слободним беговима, брзином и хитрином, кроз изненадне тунеле, које нико није обрађивао ни бушио, укратко, о свему и свачему из света правога живота у природи, живота саме природе, сопственог живота као саставне честице неизмерне, неухватљиве, бесмислене и бесциљне природе.

ЗНАЊА И ЗНАЊА

Ако су ми нека знања дата (поклоњена, или сам их сам изборио, освојио, присвојио) зато да их олако имам, да се са њима титрам и без жаљења другима делим, шаком и капом, чак и са дужношћу да их враћам, то јест још неукима дарујем и усађујем, да их на нејаке пресађујем, нека друга су се у ме тако и зато уселила, да их никада никоме и не покушам саопштити, испрва зато што то ни људским језиком ни било којим другим знаком није могуће (све ако бих се ја и утруддио), а затим и зато што ја некако неодређено и нејасно разабих да то заправо и нису знања већ озарења, нека веома веома бистра стања духа, нека чудесна надахнућа, треперава и блештећи сјајна негде у мени, тако да их ја, макар и ослобођен од сваке себичности и грамзивости, не могу исказати. Покушам ли, међутим - ипак, ипак - баш то што је немогуће, из мене се стане точити песма или музика или било које друго бесциљно и бесмислено обличје, неко замуцкивање или дрхтурење гласницима или руком, једно прозрочно таласање, један магличасти траг свеукупног бића, траг који се неко време види или чује за мнош, и о којем поједини веома добронамерни и осетљиви људи ускоро почну зуцкати, па и отворено говорити (или писати), да сам ја нешто створио, да је то створено твар именована уметничко дело, па у то онда и ја сам поверујем, не знам ни сам зашто се са том повољном оценом ближњих сагласим, те онда наставим оном дрском и самом мени, неразумљивом радиношћу бавити се.

Практичне последице те устаљене јереси су знатне или ефемерне, све зависи од тога како се ствар схвати: могу се уписати у чланство ког уметничког удружења, могу стећи углед и славу, могу се чак и обогатити, али то заиста није оно што

сам овде хтео да кажем, већ сам у наставку прве исписане реченице, и ради ближег објашњења у њој неочекивано и нежељено искрсле разлике између разних људских знања, између двеју врсти знања, на овом, сада за мене већ обавезном месту и у овом контексту хтео само то да кажем да се стицање знања, и то сасвим свеједно да ли преносивих или непреносивих, да ли саопштивих или несаопштивих (управо само делимично и несавршено и непотпуно саопштивих, како је напред већ речено (у бити својој)) разликује једино од стицања било којих материјалних предмета и добара, омогућених научним открићима, баш по томе што се онај мој "дародавац", или онај "опљачкани" ничега не лишаваше, што он не биваше ни у чему прикраћен, што његова знања остају несмањена и неподељена са мнош, иако сам их ја из њега исцедио.

При производњи хране, мој уграбљени залогај само је мој. У нарастању људских знања, напротив: што се њиме више хранимо, све га више има. Право чудо!

Осим тога, првих овде наведених знања веома је много, и хвала богу што је тако, и нека би само тако и даље било. Оних других је сасвим мало, а ја, искрено говорећи, нисам убеђен те зато не бих смео ни тврдити да је зло или да је добро, што је то тако.

Ако бих се могао уверити да бих, чистећи прашњавер улице градске, или дижући чаброве гована из маловарошких кафанских препуњених нужника, могао доспети у стање напред већ поменуто озарености, надахнутости, блаженства, у стање оне стваралачки трепераве бистрине и луцидности, ја бих се усудио да тврдим да је заиста за жаљење што тих тешко исказивих и још теже ухватљивих унутарњих сазнања има релативно мало у свету. Додао бих, међутим, не само

Поштовани господине Хаџи Танчићу,

шаљем Вам по договору пет малих текстова/бележака мог оца Павла Стефановића. Текстови нису објављивани и налазе се, као и многи други, у породичној приватној архиви.

За један текст се види из које је године а за остале не али су сигурно написани раније. Мој отац је писао своје белешке свакодневно, некад их је датирао али често није. Или јесте на неком другом месту, овојници или слично. Сада је, међутим, већ и време учинило своје, па и ако је било неких ознака, оне су се у преношењима и другим селидбама изгубиле.

Такође, текстови су личне природе што им, сматрам, не одузима на литерарности.

Мислила сам да није потребно да Вас затрпам материјалом, уосталом и ја сам тек сад почела да читам ове папире са пажњом коју заслужују.

Срдачан поздрав,
Ивана Стефановић

Бгг. 10 новембар, 2008.

реда ради, и не само због друштвено облигатне оптимистичке завршнице медитативних текстова у социјалистичком поретку, него и са трачком стварно неусахнуле наде у мишићној пумпи, испуњеној крвљу и човекољубљем, да се заиста може очекивати, и да ја увршћујем себе у ред оних који очекују да ће чистачима улица и нужника, вредним техничарима, па чак и политичарима, у бољој и срећнијој будућности човечанства, величанствена уметничка замуцкивања (анти-дискурзивни, анти-научни, анти-филозофски и анти-пропагандни текстови, на пример) бити бар толико приступачна и присна, колико су то она, данас, нешкодљивим особењацима и занесењацима.

Као да сам хтео у овом маленом тексту унети семе раздора између људских знања, издвојити подељива од неподељивих, што значи: научна (филозофска) од уметничких. Научна сазнања, почивајући на све новијим и новијим открићима објективно постојећих законитости од стране оштроумних и проницљивих истраживача (мислилаца), а такође тим сазнањима омогућени технички изуми, доводе, у друштвеном животу организованих људских заједница, до индустријске производње. Корисност тих сазнања и открића, примењених у техници индустријске производње, огледа се и потврђује се баш у употребљивости хиљадитоструких објеката индустријске продукције у којој су дошла до примена тих открића. Преносива и умножива научна знања претварају се, путем примене у индустријској техници и фабричкој производњи, у све веће и све више распрострањено људско благостање. Очеvidно је: научна сазнања не само да су примењива, подељива и масовно корисна, самим тим што су корисна, него су и усређујућа, панхумана. Шта онда преостаје уметничким сазнањима? Ко ме да буду корисна, ког да усређују, коме да служе, и зашто?

ВАСА ПАВКОВИЋ

Мира се јавља док закључавам канцеларију. То ме изненађује и радује у исто време. Сутра путује за Дижон, јуче смо седели до пред поноћ у неком кафићу и опраштали се. - Волела бих, ако можеш, да се видимо! каже Мирка.

Нисам успео да сакријем радост у гласу због још једног сусрета.

Некако све волим на њој. Њен глас промукао од цигарета, нову фризуру са оштро одсеченим црним шишкицама. Познајемо се шест месеци, а чини ми се да се одувек знамо. Кад својој супрузи причам о Мири, стално морам да цензуришем раздраганост у гласу, да придодајем Мирине непостојеће грешке, омашке и уопште измишљане неку другу Миру. Непривлачну, несимпатичну... која ће, додам и то, ускоро отпутовати и ко зна када се вратити у Београд.

После десет минута готово се сударимо у вратима Беоизлога. Рукујемо се овлаш. Седамо за уски, премали сто, тик до једне оцвале жене, која нас осматра погледом који констатује: љубавници. Помислим: варате се, госпођо, и ако малко останете уз ту своју хладну нес кафе, и сами ћете се уверити...

Наредних пола часа размењујемо пет, шест кратких интимних прича, о мушкарцима и женама који су нас спадали у протеклим годинама. То је лежеран разговор, искрено пријатељски, без задршке. Бесциљан, сем размене емоције сверазумевања. Запажам Мирин тик, покрет којим непрекидно завлачи по два прамена косе из малих ушију.

Кроз стакло Беоизлога видим електронски сат на тргу, под којим вазда неко неког чека. Сат показује да већ озбиљно касним, и да бих, свакако, с Миром могао да седим још сат или два. Прича ми како је непрекидно засипа писмима један јапански графичар чије име не може да упамти. Признајем јој да ми је недавно у заједничком писму из Норвешке, које су написали моји пријатељи, муж и жена, лекари, жена из сасвим нејасног порива о фусноти дописала: поздрав од мене и њега, а ја те и волим.

Мира ме пита како то тумачим. Кажем да не знам, јер се ради о мојим дугогодишњим пријатељима. Мира ме пита шта да ради са својим Јапанцем и његовим писмима. Отприлике пет-шест писама месечно, са нежним речима. А што је најчудније, када борави у Француској, графичар јој се обавезно не јави. Писма зачесте када се удаљи од Француске и што је даље, то више пише. Сада је на Окинави и пише по десетак месечно, каже Мира. - Не знам шта да кажем Дуци, додаје.

Дуца јој је кћер, студенткиња, с којом живи у Дижону. Поздрављамо се, поново пољубим Миру, три пута, по српски и она мене, наизменично, и одлазим према станици аутобуса 31, код Народног музеја. Мира одлази према Дому омладине, хватајући превоз за Карабурму, где живи њена мајка. Истовремено долазе два полупразна дупла аутобуса са бојем 31. Безразложно улазим у други, на

последња. Зауостављам се на последњој платформи. Гледам кроз стакло да ли ћу угледати Миру, негде испред излога Југоекспорта. Али ју је гужва сакрила. Нема је, нестала је, отишла из мог живота, сада или заувек...

Док се окрећем поново ка центру возила, запажам некакав сукоб, гужву, на испуњенијем предњем делу аутобуса, код других врата. Кроз жагор почињу да се разазнају речи, а она господаре целим возилом и свешћу свих путника. Ниска, танушна девојка у зеленој јакници и фармеркама, скаче према младом високом човеку у оделу и псујући га, удара црвеном фасциклом. -- Мушкарчино! Мислиш да си мушкарчина, је ли! Мушкарчино, мамицу ти! Младић јој је вероватно нешто одговорио и она се подстакнута његовом за мене нечујном репликом наново баца ка њему, док он чини корак и два уназад. - Ко ме ти претиш!? Кога ћеш ти да удариш, мушкарчино! Кога ћеш ти да научиш памети, мамицу ти јебем! Мене!? Мамицу ти јебем мртву! Ко ме ти претиш!?

У први мах сам помислио да се младић и девојка свађају, да је реч о пару који је ушао у интимни сукоб на погрешном месту, али док се младић истовремено повлачи уназад и окреће ка мени, схватам по избријаности његовог лица, скупом оделу, светлој кошуљи и пурпурној кравати, да је реч о једном од младих менаџера, берзаша... јапија који у транзиционом Београду згрћу паре за себе и друге, богатије људе. Младићево лице је црвено, на њему се чита крајња констернација, види се да је не само револтиран на девојку која га вређа него и на себе који је улетео у конфликт.

Док се још једном девојка, између размукнутих путника, шиласто баца ка јапију, неспретно замахујући фасциклом, закачиње другог младог човека и он неопрезно чини грешку. - Пази мало с том фасциклом! - узвикује. Истог часа се она окреће према овом младићу и почиње да сипа погрде у његовом правцу. - Мушкарчино! - изгледа да је та реч мантра њеног данашњег дана. - Мушкарчино једна, солидаран си са овим нитковом. Сви сте исти, мајку вам милу набијем!

Али овај је младић паметнији. Он окреће леђа непознатој и она се тога часа враћа првој жртви. Једна ружна реч стиже другу. Осећам како ми се желудац подиже и решавам да изађем на првој аутобуској станици, одмах код хотела Москва.

Тада се у сукоб укључује трећи човек. Видите да младић не обраћа пажњу на вас, смирите се! - каже тоном за који не могу да утврдим да ли је циничан или искрено покушава да уразуми сумануту девојку. Као да ју је ујела гујавица, она се одмах усмерава на њега. Не спуштајући се у седало аутобуса, окреће се њему и почиње тираду: - А ти свршаваш на мушкарце? Дркаш на мушкарце, је ли!? Педерчино једна, скоте, шта се ти мешаш...

Са задње платформе назирем како је овај трећи млади човек презриво мерка, бирајући шта ће да каже. - Смири се, ако можеш да се смириш, биће боље...! - каже, и ја виим да је малочас био циничан, а да сада прикривени цинизам прелази у јасну претњу. Одмакао се од шипке на коју је био наслонени иначице претећи корак према девојци. - Педерчино! Мислиш да те се плашим? А? Мислиш да те се плашим?

Девојка чини неколико лажних агресивних трзаја раменима према трећем младићу, али он као да их не примећује, наставља да је узрујава као да тражи сукоб. Опажам како сви путници у аутобусу 31, као и ја пиље у ову сцену, видим их као силуете окренуте према центру сукоба. Тог часа аутобус 31 се зауставља на стајалишту пред хотел Москва, врата се отварају и искачем из њега.

Ветар је лак, мартовски свеж, хладим се, револт који се јавио у мени, лагано нестаје, негде у телу, ван тела. Шта је тај наш кратковеки живот? - мислим - овде или било где? Ући ћу у нови аутобус или тролејбус и стићи до Славије, бићу са неким другим људима, неке друге судбине ће кружити поред моје, или остати у себи, у тим силуетама тела, без контакта. Без увреда, без револта, сасвим смиренсно, као на живом гробљу, где буја низак црнозелени коров.

Оглашава се мобилни телефон.

- Где си? - пита ме женин глас.

- Нигде! - кажем.

- Молим!

- Код Москве! - кажем, поправљајући се.

- Молим те купи хлеб и неко воће! - додаје и прекида везу.

Сада је све то прошло. Мирка је можда на Карабурми, седи крај болесничког узглавља своје мајке... Ја сам се охладдио на ветру... У одмаклом аутобусу 31, траје или не траје онај сукоб у некој од евентуалних инкарнација.

Мушкарчино! Мушкарчино! Назирем као некакву дрвену оградицу, врло ниску, офарбану жутом масном бојом, оштра трава се пробила између дашчица, као да бије из главе циновског подземног бића. Иза бусена траве, у ниском стрмом погледу, назире се тамне мермерне плоче и знам да на њима стоје урезана непозната лична имена, тврде, бесмислене године, речи које би да потврде тугу сваког заборављеног растанка...

Чекајући следећи аутобус с истим бројем или ћу ући у неки од тролејбуса, мислим. И то је све.

Жарко Пешикан

ГРБА

наставак из прошлог броја

ПРИПОВЕДАЊЕ

Оно пре седам година на Гркавцу, потиснуто негде дубоко, сада се обистини у коначно сазнање и мирење са својом немоћи.

Грешнику хрупише мисли о наредних седам година, до трећег губитничкога прага. Матурирао је, завршио филолошки факултет и одслужио војску. Он је равно прошао кроз њих, не заносећи се и не тражећи од њих ништа изузетно. Отаљавао их је као косац ливаду. Посматрао је вршњаке како се с надом и вољом отискују у живот, али га то није узбуђивало.

Последњих година му се гасила и топлина домаћег огњишта. Мајка је боловала и све више бавила се собом, а отац пио више него је подносио. Последња два одласка кући донела су му више мучнине него радости.

У току студија запажен је његов изузетан дар говорења. Нагласак, дикција, биране речи, јасно изражене мисли, пријатан баршунаст глас. Прихватио се беседништва као струке и вештине, не појмећи зашто. Слушао је себе оштрим умом, и био је задовољан.

Грешнику се мисли успорише код трећег губитничкога прага, до "црнооког анђелка", девојке која га је на кратко занела, и у том полупијанству, полусну, навела да се понада као пробуђен из ружног сна.

После студија добивши посао, требало је да се јави директору. Дочекала га је црноока пуначка секретарица. Ужогрених очију миловала га је од главе до пете. Није имао снаге ни воље да јој се супротстави. Опустео се, умирио и препустио. Под кожом, у срцу, у души, испунила га је неочекиваном љубављу.

Сав је горео, свет се око њега разиграо, чинило му се да је и камење процветало. Топло пуначко тело, уместо да му гаси жеђ, оно је појачавало. Хтео је да је попије као воду, да се од ње не одваја ни дању ни ноћу, да надокнади пропуштено, да попуни празнину коју је собом носио.

Није потрајало ни три месеца, а судбина је умешала прсте – опет громови. Покушавао је да се закљони иза ње, али је то њој било превише, измигољила се и изгубила. Вратио се своме грбавом и празном свету, мирећи се са судбином.

Од свега му је остало једино беседништво, до врхунске вештине. Ни то није било мало. У томе се крила велика моћ. Ван њега, а испод коже, била је сама пустош и болна самоћа. Ускоро му је и мајка умрла. Гледао је њене заклопљене очи и мислио, да ли су још црне?

Наступила су смутна времена бесмисленог рата, стаж за пакао. Ту му се мисао зауставила и вратио се у чекаоницу поред гротла. И све је било празно, није се имао на чем зауставити.

Мисли му досегоше све до првог јављања светоме Петру. Овога пута му се није чинило да себе гледа са стране, већ у огледалу.

Када је после лаке смрти дошао у карантин и мало се прибрао, осећао се исто као за живота одсутно и туђе. Када му је речено да се јави секретарици, сетио се некадашњег јављања црноокој секретарици главнога директора. Ушао је у канцеларију с потајном надом, али секретарица га је гледала као табак папира. То се наставило и у судници. Наврло му је панично осећање да је над амбисом, да све зависи од минулог, да поправке више нема.

Носећи документацију у руци, ушао је у судницу. Свети Петар је седео на својој столици.

-Ступајући на ово најсветије место од свих...

Свети Петар испружи руку према документацији, грешник умукну и пружи му је.

-Ступајући пред најправеднијег судију, чији праведни суд одржава поредак...

Свети Петар је разврставао документацију као да га не чује.

-Праведни судијо...

-Не клепећи и седни — хладно му рече свети Петар.

-Протестујем... – излетело му је последње у своју одбрану.

-А онда осети страх, исти онај страх од муња; вилице му се стиснуше, саме ноге приступише клопци и пресавише се у коленима.

Свети Петар обједини документацију и упиљи му у очи. Од страшног погледа, из два ока севнуше две муње; укрстише се кроза њ и осветлише девојку на камену – раширених руку у смркнуто небо пркоси, а њему попустиле петље. Теши га једино мисао да се то мртвима не може догодити.

-Када се саберу твоја зла дела - поче свети Петар – помноже са коефицијентом тежине и отежавајућих околности, па резултат подели са коефицијентом за време у коме се то дешавало, твој грех износи: 74 велика, 36 средњих и 27 малих поена. Твоја добра дела када се поделе коефицијентом времена износе: 74 велика, 36 средњих и 26 малих поена, што је за један мали поен мање. Игром случаја овај непокривени поен је: што си 27. марта 2007. године у 16,30 часова, љут на новински чланак, искалио бес на мачки – шутнуо си је уместо да је помилујеш. Пресуда је – пакао. Право на поновно суђење имаш после сто година, од данас.

Док су му се по глави врзали поени и мачка, дежурни га гурну у гротло као празан џак. Док је падао у гротло сину му: “Па ово је јама, а он је рекао у пакао. Ово је нека грешка. Откуда јама на овоме свету”

Наш грешник је био атеиста. Родио се у време када је веровање у Бога било тешки грех. У дугом школовању није био у прилици да ишта чује о рају или паклу, а сам није налазио за сходно да о томе размишља или чита из прокажених књига. Видео је гротло и учинило му се да је то јама, а о јамама је доста знао и доста говорио. Бацање жртава у јаме, био је за њега врховни грех, но грех се чинио и ту где би требало да се правда дџели. Тек када га је јара добро опржила би му јасно да је то пакао, а не јама. Сада, седећи на клупи прихватилишта, учини му се смешном тадашња забуна.

Почетак догађаја који секретарица води под шифром “Бесмислени рат”, и грешника највише терети, означава се дебатом у скупштини, историјској по томе што је била последња. Из стенографских бележака, приложених уз документацију, види се да је велика нескромност била ушла у људе, и већ је варничило. Сврставање и прегруписавање: “догађао се народ” - могло се чути са скупштинске говорнице. Посланици су били постигли пуно јединство, да су на крају схватили страхоте крвавога обрачуна који је претио. Били су сагласни да се мора пресећи, не сутра, него данас. Једина разлика међу њима је била: што су једни и други, и трећи, тврдили да су они у праву, и да они други треба да попусте.

Још док су посланици били у клупама, потекла је прва наручена крв бесмисленог рата. Али када се јаје сломи, важније је да је сломљено, него да ли је сломљено с врха или шотке.

Да би свети Петар сагледао његов грех, била му је потребна документација о исходу рата.

У једном документу је пажљиво сабран број погинулих по категоријама и тежини дела. Следе силовања, насиља, порушени и попаљени домови, растурене породице. По броју и процентима, за једне, за друге и за треће.

У документу о наоружању једних и других и пререклу тог наоружања, од комада кратких и дугих цеви, преко топова, тенкова, авиона, до ракетних система и система везе, једино није наведен број и врста ножева, иако су чешће употребљавани.

И докуменат о примирјима је збуњивао секретарицу: да су током читавог рата потписивана примирја! Као што се други ратови могу пратити по офанзивама и биткама, овај се рат пратио по примирјима. Сваком озбиљнијем војном померању претходило је потписивање неког примирја.

Безмало половина становништва је насилно изгубила живот, постали су инвалиди или је над њима извршено тешко насиље. Земља разорена и спаљена, многи се поскитали по свету.

Много греха на малом броју учесника и иницијатора, међу њима и на нашем грешнику!

“Бесмислени рат” није изненадио светог Петра. Чудни простори на којима се рат збивао, као да су сами стварали чудне обрте и чудне ђуди оних који су ту живели. И географија и клима, као да су се потрудили да све замрсе попут међусобних рачуна испостављених једни другима.

У месту где се грешник родио највише је воденог талоба, а једва триста километара источно је најсушније место у Европи, а ова места нису већа, од пола дана хода. Терен се не спушта ка мору, већ супротно, ка континенту. Хладни локални ветрови, Кошава, Вардарац, Бура, дувају сваки у своје атару и за свој рачун. Разни локални ветрови, северњаци, источњаци, јужњаци, западњаци, до: злодува, житомора и празностуга, као да истерују своје ђефове. Сваки регион има своју климу, а све је лишено географске логике, или широким климатских услова. Влажни таласи крену с Атлантика, превал целу Европу носећи собом кишу, али се овде расточе пред локалним ђудима – кише може да буде, али не мора. Овде су сва места Крагујевци, имају своје кише, а све остале их заобилазе.

Свети Петар је већ био навикао на неспоразуме с људима из ових крајева. На свакога одовуд, добро би обратио пажњу. Да би олакшао себи посао, наредио је секретарици да на документа из ових крајева стави ознаку одакле долазе.

Нашла се у чуду. И много касније, када се одлучивала за шифру “Бесмислени рат”. Знала је да су неки ове крајеве називали тамни вилајет. Иако јој се оно: вилајет, свидело, чинило јој се да недовољно карактерише људе из ових крајева. Имала је утисак да је код њих све напрасно: Напрасно поштен, напрасно болешив, напрасно храбар, напрасно зао. Људи с других простора изгледали су јој надарни нечим – добротом или злоћом

– а овдашњи, као да су тиме ударени љубављу, мило-срђем, ударени хероизмом, или патриотизмом, или слободарским идејама, или ма чиме. Тако је на ова, документа стављала у горњем десном углу: У В. (ударени вилајет). Није писала пуне речи због спора са странкама.

Свети Петар, чим би видео на документу У В, до-бро би отворио очи да му се уместо молбе не подметне тужба. Види он, у наслову пише: молба, али у садржају саме оптужбе. Није се удубљивао да одгонетне откуда то, него је бирократски преко тога прелазео – можда је земља заражена оптужницама, па се отуда преноси и на људе.

Није се он плашио да ће погрешити у одмеравању казне, али би га сваки пут наљутило када би био изненађен.

Тако једном пред њега дошао човек с ових про-стора. Лепо се види да је без главе, а неће да седне на клупицу.

– Не интересује ме ни рај ни пакао – каже – мене је мој народ изаслао у царство небеско, и клупица је испод мога достојанства.

Док ово изговара, гледа околу као да тражи лествице да се попне.

Светоме Петру заигра дамар и каже дежурном:

– Седи га на ту клупицу и држи га док му не очи-там где ће и зашто ће тамо.

Други пут човек седи резигнирано на клупици као да у берберници чека ред за бријање. Свети Петар одвагује документацију и каже му:

– Вуче, ти идеш у рај!

– Јок! – каже човек – не долази у обзир. Мене је мој народ каменовоа и ставио под гомилу. Ако пођем у рај, на кога ће бацати камење!

– Марш у карантин – развика се свети Петар – док не схватиш да си мртав и да ово није народни суд, па ми се онда јави.

Трећи пут таман да се ражали над старцем без једне ноге, кад чује шта му муца. Узе свети Петар документацију. У десној руци празан папир, а у левој гомила, не би стало у седамдесет томова. Загледа га, препознаје га по причи, а он једнако муца и пети – признаје само суд своје партије. Светога Петра наљути што га је друкчије замишљао, плуну у документацију, нешто шапну дежурном и изађе из суднице.

Стари се развика на дежурног да казује шта му је рекао на уво.

– Рекао ми је, када те гурнем у гротло да те добро ударим ногом у задњицу одговори дежурни.

Осуђеници су се жалили на светога Петра да је бирократа, да уважава само пуке материјалне чињеице, да не уважава никакве разлоге и аргументе, право народа на живот и самоодбрану, а нарочито му је замршено што хладно слуша.

Седење на клупи и зурење у празни зид грешнику је већ било досадило. Када су га прозвали, одахнуо је као да је збацио велико бремене. Устао је и пошао познатим путем. Секретарица му је без речи пружила документацију, без речи је узео и ушао у судницу. Поново се срео очима са Светим Петром, као и на првоме суђењу. Исте плаве очи су хладно, бирократски, надмоћно продрле кроза њ као да је од стакла. Исти поглед, страхан, неумољив, од кога хвата језа. Очекивао је исту механички изговорену реч - пакао. Цео век одзвања у његовим ушима, увек хладно изговорена, као да ништа

не значи осим да се чује у судници са четири празна зида и четворо врата – судници која је за то и створена, да се у њој изговара реч - пакао.

Уместо те речи, одвагујући документацију, свети Петар рече:

– У твојем случају тасеви на ваги су се изјдначили, ни један да претегне. Поставићу ти неколико питања.

Грешнику се разрогачише очи, загледа се у хладнокрвног судију, али одговори:

– Једногрба – једну, а двогрба – две, господине судија.

– Веома леп одговор. Када би ти набављао камилу за себе, да ли би набавио камилу с једном или са две грбе?

Грешнику се намршти лице, ишчезну бљесак наде. Питање неслутљиве сврхе! Осети да његово ору-жје није прилагођено за ову судницу и предаде се. Судија му је личио на икону са компјутера. Изразита оса симетрије, сваки делић на његовој левој половини једнак онима на десној половини. Црна тога без кра-гне, скопчана испод грла и низ груди, тачно по оси си-метрије. Увојци перчина у висини врата, једнаки леви и десни. Глатко избријано лице на јакоме врату, и оно као подељено на две једнаке половине. Руке наслоњене подлактицама на столицу једнако држе пополовљену документацију, лева и десна сандала једнако вире испод тоге. Све хладно и непомично пред његовим очима као привид – нестварно и дводимензионално. Грешнику је тај изглед био страхан. Пред њим не види никаква гипкост тела ни духа. Пред њим се грешник осећа као разапета кожа. Лош му се чинило да свети Петар чита левим оком документацију у левој, а десним у десној руци.

– “Каква камила!” Шта ће мени камила! Пред њим изрони мала везитка игла и учини му се да му свети Петар каже да кроз њене мале једва видљиве уши уђе у рај. “Па нисам камила да се провлачим кроз иглене уши”. Одговор на питање опет препусти инстинкту:

– Једногрбу, господине судија.

– Немам више питања – рече свети Петар и на-стави – они твоји следбеници са земље решили да увезу и гаје камиле, па се посвађали око грба. Они за једногрбе прексиноћ поубијају оне који су били за двогрбе. Ено их, још су у карантину. Ни мртви не одустају од двогрбих камила. Ти си одабрао једногрбу камилу, а тиме и...

Свети Петар се добро загледа у грешникове очи, виде и оно чега нема у документацији; смрачи му се лице и развика се:

– Какав си ти то празан човек! Има те само спо-ља! Ти си као празна кутија. Како су се они твоји наврзли да следе празну кутију? Какви сте ви то људи? Шта ће вама камиле када нису за ваше поднебље ни једногрбе ни двогрбе. Ви као да терате шегу са мнош! Бежи ми с очију, јер нећеш бити ни за рај ни за пакао! Или боље да ја бежим -- свети Петар излете из суднице, тресну вратима и оде у парк.

Зачујсна секретарица се накачи на врата суд-нице, виде самога грешника како празно и изгубљено седи на клупици, притвори тихо да је не опази и врати се за радни сто.

Боже, када си стварао свет, јеси ли могао ство-рити камилу без грба?

У Београду 1996. године.

СТАНИСЛАВА ГРОБАКОВА РЕПАР

ИЗ СКУПНЕ ЗИМЕ

Са словачког превео: Здравко Кеџман

С мислима у служби

иступајући из погинулих птица
очајно смо тражили
крила

Ноћу су нас преплавили снови
у вртоглавој гладности
отргања

***

Свилена тишина
кад се збодеш
с оком

стиснутим
уз окно

Окружују те груби прсти

Од додира
као од игле

Но видиш
Ништа неће бити другачије

Још својима ћеш бити неверна

***

Сама у себи носиш
кукавичје јаје

На тихо пресађена љубав

Кућа на леду

А твој гној
делује још и још
његове лањске биљке

мехурићи

(уз)даси)

Ветар пљоска плаштом
о твоја дечија колена

Шешир одлетео
с одвећ
топлине

Дишеш кроз зубе

На мразу
отужне су све свирале

***

Нису ти узели хлеба
само
нису ти дали нож
тада

снег

уљчица се није могла
нарезати

до ситости

***

Светлосно бездно
над главом

Метални покрови

Удаљено лете
ко да те наговори?

Ко ће у теби погасити
клокотајући пожар?

Ништа

Само
самоћа

Та вечна невеста!

***

У гуштеровом оку
померити огледалце

Рођена је у Братислави, Словачка. Словачка је и словеначка песникиња; писац, преводилац, књижевни критичар и научни истраживач. На Филозофском факултету Универзитета Коменског магистрирала је из филозофије и естетике, а на Словачкој Академији наука докторирала из књижевности. Углавном се бави песничком херменеутиком, филозофијом језика, семиологијом и семантиком културе, као и феминистичком теоријом на подручју Словачке и Словеније и књижевном компаративистиком.

У Словенији ради за часопис "Апокалипса". Води пројекат Гендер, одговорни је уредник збирке Фрактал, координира међународни пројекат "Ревивија у ревији", који повезује 15 ревија из 12 држава Средње и Југоисточне Европе. Објавила је седам књига. Заступљена је у више антологија.

У иглу уденути
реч - верну

пркосећу

Кожу ми је спржио
жарећи метеорит

Кратери таласају

тихо море

***

И опет иза леђа

да су смрт и живот
зависни од крви

и од семена

И твоја самоћа
још више пошасна

Тела између љубљења
наунакрст полаже

Саша Станковић

СТО ГОДИНА ОД СМРТИ РАДОЈА ДОМАНОВИЋА

Да нема имена аутора и датума, верујем да би већина житеља Србије помислила да је ово написао неко ко живи у данашњој Србији. Јасно се види какав је Домановић био човек и какви су његови аутопоетички ставови. Он несумњиво спада у ред ангажованих књижевника, који својим радом указују на мане друштва. О његовом делу пише се више од једног века, па је учена српска јавност о томе релативно добро упућена. Сто година од смрти Радоја Домановића је повод да се постави питање, зашто је књижевно дело овог српског реалисте више од једног века у жижи интересовања, па и толико актуелно?

Радоје Домановић је своје највредније политичке сатире (*Вођа*, *Данга*, *Страдија* и *Мртво море*) створио у време последњих Обреновића, краља Александра и краљице Драге. Позната је историјска чињеница да је Мајски преврат био кулминација народног незадовољства и да је насилна смена власти Обреновића, почетак нове епохе у историји Србије. Дакле, Домановић је осликао стање у једној држави пред револуцију. То је време прогона политичких противника и општег пропадања државе. Сам писац је био опозиционар и један од главних државних непријатеља, а био је принуђен да пише у алегоријама о манама тадашњег друштва. Колико је државна цензура у то време била јака сведочи и пример Бранислава

Нушића који је, истина нешто раније, због песме *Два раба*, био осуђен. Тако из данашњег угла посматрања уочавамо један парадокс, да су Доманићеви непријатељи ишли на руку његовом делу. Писац, да би говорио о свом времену, морао је да бежи у имагинарне земље, у снове или измишљене списе. То ограничење је мач са две оштрице. С једне стране, није могао директно данапади, али, с друге стране, то му је помогло да створи вреднија уметничка дела. Да је отворено писао о заразним ранама свога доба можда бисмо имали само успешног новинара, чији би чланци као дневна штампа брзо отишли у заборав. Принуђен на уопштавање, он је створио вечно актуелна дела. Његов *Вођа* може бити сваки неуспешан владар, било историјска личност, било савременик. Пошто у делу нема експлицитног помињања ниједног конкретног народа или државе, а време је неодређено као у бајкама, читалац на било којој тачки земљине кугле може препознати неког неуспешног владара. Ко је у Србији деведесетих година двадесетог века читао *Вођу*, видео је своју државу. Неко би од данашњих жртава транзиције, вероватно помислио да наш пут у Европску унију подсећа на пут Домановићевог изабраног народа у утопијску обећану земљу. Време ће показати оправданост таквих слутњи, Никола Пашић је био прототип за лик слепца који

води слепце у пропаст, па иако га историја не памти као таквог, Доманићева политичка сатира је занимљива без обзира на то да ли читалац зна у каквом историјском контексту је настала.

Сатира *Данга* раскривава полтронски однос народа према власти, односно феномен који је у карактерологији Срба познат под називом рајински менталитет. Наш познати психолог др Владета Јеротић жалосно констатује: У Србији као да се ништа не мења, ни у менталитету народа, ни у државној управи, ни у побуни нових Домановића, ево, већ више од сто година. Рајински менталитет је толико јак да и данас ми у свом владару видимо турског султана, а он у нама своје поданике. Јеротић даље објашњава да на овакво понашање власти одговарамо само на два начина: рајинским покором или бунтом. Дакле, Домановић је литерално описао оно што су касније психолози и психијатри објашњавали као тамна страна српског менталитета. У *Данги* грађани се гурају као стока да би им се ударио ропски жиг као доказ родољубља, а заправо то им је начин да дођу до добро плаћене државне службе. Током деведесетих година прошлог века људи су се хватали за вратове у редовима за хлеб или цигарете, а данас то исто раде само у редовима за јефтине кинеске телевизоре у хипермакетима. Једна случајност је занимљива, наиме, данга је жиг којим се обележава

стока, а данас одомаћена енглеска реч бренд првобитно је имала исто значење. Домановић о овоме није могао ни да сања, али ово запажање је доказ како књижевна дела временом добијају нова тотално непредвидива значења.

Још је Јован Скерлић Страдију прогласио за најбољу српску политичку сатиру. И у њој можемо пронаћи доста паралела између тадашње и садашње Србије. Издвојио бих само три. Познат је дијалог путника и рибара, у којем се износи чувена алузија на ондашњу Србију: Сем свиња, веле да имају много министара, које у пензији, које на располагању, али њих не извозе на страну. Извозе само свиње. И данас опозиција замера Влади да има превелики број министара. Следећа сличност са данашњицом је да се нестручни људи налазе на неким руководећим местима. Да смо се ослободили тог проблема, сигурно на нашим телевизијама не би већ тридесет година био популаран лик Сретка Шојић а. Последња сличност је сцена дочекивања страног б анкара од кога се очекује зајам. Србија данас спада међу најзадуженије земље Европе, зато ни ово не би требало посебно објашњавати.

У сатири *Мртво море* постоји доста места која подсе-

ћају на данашњу Србију. Неке се поклапају са претходним сатирама. Издвојио бих део који се бави трагичном судбином надарених људи. Малограђанска средина гуши све што је прогресивно. Негативна селекција се приказује праћењем животних судбина правника, научника, сликара и композитора. Средина је све учинила да уништи ове талентоване људе, а када јој то успе онда их сажалева. Данас наш најпознатији драмски писац Душан Ковачевић са жаљењем примећује да се поносимо свим нашим славним небеским прецима, док смо за време њиховог овоземаљског живота учинили све да буду што краће са нама. Потврда за наведено је одлазак, по неким проценама, око пола милиона младих образованих људи у иностранство у последњих двадесетак година. Сатира се завршава описом устајале смрдљиве воде на чијој се површини ухватило зленило, а нигде нема ветра а покрене трулу масу. Мајским превратом Срби су прихватили апел и променили власт. Сам Радоје Домановић живео је само пет година после помена. Умро је од туберкулозе у 36. години живота 1908. године. После Мајског преврата није написао ниједно вредно дело, иако по-

стоје сведочанства да је био разочаран стањем у држави. Мислим да парафраза стихова Бранка Миљковића најбоље објашњава последње године Домановићевог живота, слобода није умела да пева као што су сужњи певали о њој.

Дело Радоја Домановића, од свога настанка, не губи на значају. Та актуелност периодично расте. У кризним врменима достиже врхунац, али у принципу константно је актуелан (некад мање, некад више). Због тога је он вечити савременик Срба. Могло би се рећи да је он у самом зачетку српске демократије указао на многе њене недостатке, којих се, нажалост, нисмо ослободили ни после више од једног века. Кроз литературу је указао на тамне стране српског народа, што су чинили и потоњи интелектуалци од Владимира Дворниковића и Арчибалда Рајса, па све до Владете Јеротића и Душана Ковачевића. Он је прави доказ за афоризме, да је сатиричара право време - невреме и а шаљивцу нико не може забранити да каже истину. Његове истине о нама су пред нашим очима и не види их само онај ко то не жели.

**Из писма Милану Савићу, Београд,
31, јануар 1901. године.**

Што веле да гледам све црне сивари. Ја лично гледам и друге, али при оваквим нашим приликама држим да је крајње време да се преситане са улејшавањем сивари. Кад ко има заразне ране, треба на њих указати, што је преча дужности него их прикривати да се ко не гнуша. Има и лејих сивари, али много мање него ружних, а и од што мало лејих сивари грејта је правији ларму и преувеличавати их дойле да у земљи која пада и економски и материјално изгледа како у њој тече мед и млеко. Причати како је све лејо, пошито, искрено, ваљано... а у сивари сам јад и невоља куд год се човек окрене, куд оком погледа, па не указати на све што, у свакој прилици, кад год човека заболи срце да што каже била би грејта, било би неискрено.

Радоје Домановић је две године професоровао у лесковачкој Гимназији.

Зна се да је у Лесковцу написао приповетку "На млађима свет остаје". После одласка из Лесковца, 1898. године, октобра, у Београду је по сећању написао приповетке "Позориште у Паланци" и "Идеалиста".

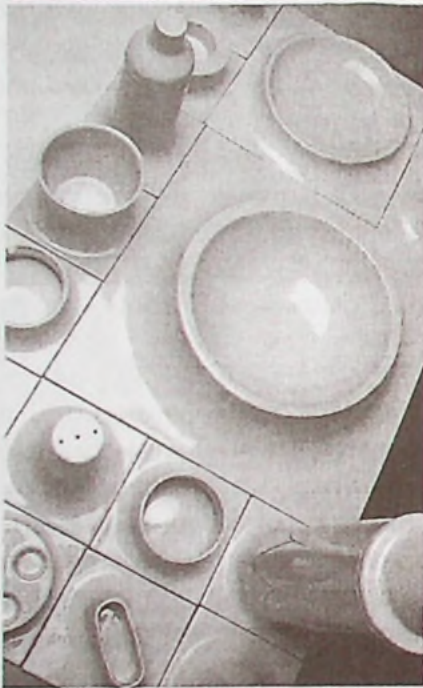
Братислав

ЕГЕЈСКА

Сијалица је слабо осветљавала собу док је Симан покушавао с муком да се присети и забележи причу коју је чуо давно од свог пријатеља. О оној несрећи која походи човека и прати га читавог живота, не штедећи га трошења и патње. С њом се рађаш, живиш и умиреш или биваш пошећен, ако си рођен под срећном звездом. Управо Ђорђе и његовом брату Радовану није дало да буду срећници, иако су се својски трудили. Ваљда срећа сама бира, по њеним мерилима заслуге. Браћа су платила данак своје наивности. Били су на погрешном месту у погрешно време. Судбина два добра човека била је окрутна. Играла је улогу зле маћехе и остављала их у окриљу немоћи, бола и патње. Њихова неустрашива воља у успех носила их је дуго у нади да ће победити.

Ђорђе и Радован отиснули су се на пут дуг и неизvestан. Мамио их је мирис Медитерана, белина камена и плаветнило мора. Одлучили су да као туристи ризикују не би ли што дуже остали као радници на Криту у Грчкој. Знали су да је пуно земљака већ нашла тамо у хлебљење, па су се понадали да ће и њих грчко сунце огрејати. Нису бирали посао, били су истрајни у жељи да успеју. Радили су на плантажама: мандарина, наранџа и маслина. Ризик је био велики. Или ће их ухватити и депортовати после истека туристичке визе, или ће имати срећу да што дуже остану. Стално се Ђорђе питао, да ли они уопште имају срећу нагнани на овај ризичан чин? Да су је имали, не би дошли у ову ситуацију. Но, нема друге. Пут од хиљаду километара носио је изазов, страх и забринутост код браће. Море и Сунце враћали су им нау у боље дане, али се за њих морало изборити.

Запослили су се на плантажи човека попут обичног сељака у Србији. Црномањаст као и већина Грка, вредан и праведан. Уредно је измиривао обавезе према браћи, који су се трудили да се покажу и докажу као вредни и поштени момци. Покушавали су да промене лошу слику о Србима. Обарали су рекорде у брању, да су им остали берачи завидели, а Никос, власник плантаже, лепо награђивао. Увече руке су болеле од рада и дугих трнова јужног воћа, које ни рукавице нису успеле да заштите ненавикле руке српских младића. Страх да зарађени новац не постане плен лопова који су харали собама стационара, приморао су браћу да се снају и заштите крваво стечену зараду. Пошто су били остали дуже на црно, нису имали право да отворе рачун у банци и новац положи. Српска домишљатост се показала и овог пута на делу, јер су новац ушили у каиш.

Тодоровић

ЕЛЕГИЈА

Како је време омицало Ђорђе и Радован су успели да савладају доста добро грчки језик, и ако су се у међувремену споразумевали на енглеском. Из дана у дан учили су по десет речи грчког да за неколико месеци Никос није могао да верује у успех младића из Србије. Колика је само жеља и воља у браћи да науче грчки.

Пустаносталгија их је притискала и жеља да на тренутак завире у свој дом тако далеко од мора, наговештавала је могућ скорог повратака. Нису могли да верују да су њихови преци за време Првог светског рата овде нашли уточиште и опорављали се за судбоносни пробој Солунског фронта, а да они дошли да раде и беру воће с истих парцела с којих се давно чула песма српских ратника. Разлика је само у једном слову, ратници су постали временом радници, код истих пријатеља Грка. Подударале су се српске судбине и несреће. А несрећа је била њихов заштитни знак. Није се одвајала од браће ни за трен. Држала их је чврсто и разоткривала заблуде прошлости, окрутне садашњости и неизвесне будућности. Но, они су се трудили да не маре много за то, већ да се усредсреде на рад и зараду.

Једног дана усред великог посла, на полусатној паузи за оброк, ошао је Никос да с њима руча и прођаска. На послужавнику са храном је преовладавала риба и други морски плодови, као неизбежно грчко вино. Никос се заинтересовао да нешто више сазна о двојци Срба и на енглеском је питао: јесу ли са села? Да ли се ратује тамо одакле су дошли? На шта је Ђорђе на грчком почео да одговара, што је Никоса пријатно изненадило. Видевши да има посла са интелигентним момцима, ручак се продужио на сат и по. Ђорђе му је објаснио да долазе из града, да се код њих не ратује, да их је економска криза у земљи натерала да се запуте у Грчку. Никос није разумео да тако лепа земља као Србија, којом је често пролазио на путу ка западној Европи, тако посрнула и економски уништена. Није могао да верује у хиперинфлацију, много нула на новчаницама и ако му је Радован говорио о милијардама, билионима колико су били тешки сиромашни Срби, за које нису могли ништа да купа у трговинама. А онда је Ђорђе упитао Никоса чиме се он бави.

-Ја сам стварни милијардер, за разлику од вас у Србији.

-Па ако сте богати, зашто сте овде с нама у радном оделу и радите.

-Младићу, дуга је то прича. Видите онај хотел доле крај мора.

-Да.

-Е па то је мој хотел на месту страћаре мојих родитеља. Били смо јако сиромашни; отац је био рибар, а мајка

домаћица, која је успевала да нахрани нас седморо деце.

-Па, како сте постали богат?

-Великим радом и трудом. Осеклао сам потребу да побегнем од сиротиње и помогнем мојој породици. Отац ме је послао у Атину на студије економије, али пошто није имао средстава за моје школовање, ја сам се морао запослити и школовати истовремено. Нисам желео да се вратим док не успем да завршим факултет и станем на своје ноге.

-Нисте нам рекли зашто сте овде с нама на плантажи...

-То је посебна прича. Код нас у Грчкој земља је светиња и она се преноси генерацијама с колена на колена. Не продаје се, не сече се, посебно маслињаци, ево овај је стар триста година. Наследио сам га од мојих чукун-чукун дедова. А постоји правило да се свако барем седам дана у години врати на своју земљу и поради, без обзира на богатство.

-Али ви нас плаћате?

-Тачно, али сам дужан и ја да мало порадим, прегледам, а и мени је то најлепши одмор, када побегнем од великих обавеза.

-Имате ли ви наследника?

-Управо стиже, мој син Никос млађи. Купио сам му онај џип па га више ништа не интересује, осим жена. Послао сам га у Атину на студије, али ништа од њега неће бити, све ће упропастити. Хтео сам да га пошаљем и у Енглеску на школовање, али од жена ништа не види.

-Немојте тако, млад је; кад ће ако сад неће.

-Здраво, ја сам Никос!

-Здраво.

-Сине, да ти покажем докле се простире твоја земља? – обраћа се отац сину.

-Други пут, тата, немам много времена.

-Сине! Ови момци су дошли из Србије, прешли хиљаду километара да раде на твојој земљи, а тебе не занима да знаш докле ти се имање простире.

-Али тата...

-Ништа, иди куд си пошао, несрећо. Ето видите ко ће ме наследити, раскућити.

-Средиће се он, уозбиљиће се – рече Радован.

-Не верујем у то, он је на оне моје који ништа у животу нису постигли. Живели на мојој грбачи целог века, али не жалим.

-Ако није тајна, како сте успели да се обогатите? запита Ђорђе знатижељно.

-Било је то време каа је Грчка требало да уђе у Европску заједницу, па су велике инвестиције дошле у земљу, повољни кредити и инвестиције. Као свршени економиста лако сам прорачунао свој интерес. Узео сам кредит на тридесет година, да направим онај хотел. Исплаћујем полако, а на конту њега узео сам други кредит и купио мали брод да превозим туристе на Крит. Временом су сви видели да ми одлично иде па су многи кренули да ми конкуришу. Онда сам продао брод и купио трајект, јер сам

схватио да туристи аутомобилом желе да дођу на острво. Тада ми је одлично кренуло и нисам знао шта ћу од пара. Међутим, направио сам једну грешку. Пуно сам се рекламирао па је то подсетило и друге да купе трајекте за превоз. Када је промет почео да опада, продао сам трајект и смислио нешто ново и другачије.

-Шта је то друго било? – пита Радован.

-Схватио сам да је острву потребан брод хладњача за превоз рибе, воћа и друго, али бих имао велике губитке у повратку, јер бих ишао празан. Одлучио сам да отворим први велики хипер-маркет на острву, где би у повратку допремао храну. Видео сам хипер-маркете у Немачкој и схватио да је то оно право. Овог пута нисам хтео да се рекламирам и то је био пун погодак. Нисам знао шта ћу с новцем, па сам редом отварао хипер-маркете по острву и шире. Данас их имам седамдесетак и сви одлично раде.

-Па шта радите с толико пара, то је велики ризик и подухват, истовремено.

-Знам, зато сам отворио своју банку да ме подржава, чак и ако ми нешто пропадне, узео ће опет моја банка и биће у мом власништву.

-Како све постижете и одржавате?

-Полако препуштам својим тимовима људи, стварам управне одборе и покушавао да се извучем из свега тога.

-Зашто?

-Када дођеш до врха, схватиш да је време да се полако почнеш да повлачиш.

-Али, шта вама фали, успешни сте, богати...

-Фали ми здравље. Показује на срце. Сувише сам се истрошио, а овде раде два бајпаса.

Завлада тишина. Разговор се није наставио дугих пет минута. Никос прекину тишину, понудивши браћи нешто што су они могли само сањати.

-Видим да сте добри и вредни момци и решио сам да вам помогнем. Имаћете моју препоруку свуда, али вам нудим да постанете хаусмајстори у мом хотелу. Примали бисте и испраћали госте, одржавали уредно хотел, а имали бисте смештај у њему и плату од 1500 евра. Одговара ли вам понуда?

-Радо ћемо пристати, али имамо један услов.

-Реците.

-Пошто смо ми нешто овде уштедели, хтели смо да један од нас оде кући и однесе новац нашој мајци.

-Није проблем, завршите то па се јавите, а сад на посао.

Ђорђе и Радован се вратише послу пуни утисака и нових планова. Изазов је био мач с две оштрице, или ће успети или пропасти. Већ тада су почели да сумњају и страхују у свој успех. Договорили су се да Ђорђе, као старији, врати се кући с новцем у каишу због сигурности. Изабрао је воз, јер су биле слабије контроле на граници. Пошто је виза раније истекла, страховао је да не успе. Кренуо је кући, а у себи осе-

ћао да прави кардиналну грешку. Као по неписаном правилу, несрећнике срећа не прати.

Управо је тај воз био претрешен темељно, а њих двадесет, међу којима и Ђорђе, били су избачени на граници. По двојица су одвојена у просторију у којој су мучки пребијани и излазили крвави и модри. Грчка полиција је једна од најсуровијих у региону. Ђорђе је био последњи и једини с црвеним југословенским пасошем. Остали су били Албанци, Бугари и Македонци. Препаднути Ђорђе је већ размишљао како да се модар појави пред мајком. Смишљао је где ће да преспава, код друга. Када је дошао на ред, питали су га шта ће он овде и зашто се дуже задржао? Он је почео да их лаже, како је због љубави једне лепе Гркиње остао дуже. Питали су га о њој и он је рекао њено име, адресу, град...

Била је то његова пријатељица Марија Паладопулос с којом се дружио, и скоро да га је спасила из ове тешке ситуације. Наиме, грчки цариник се готово смиловао и рекао да плати казну од 350 евра, или да му забрани улазак у Грчку на четири године. Ђорђе, срећан што неће добити батине, рекао да ће платити казну. Али авај! У џепу је имао само 150 евра, остали новац био је ушивен у каиш. Није смео да рашива пред цариником, јер би одао себе и разлог дужег боравка у Грчкој. Тихо је рекао да лупи забрану. На шта је цариник збуњено рекао:

-Зар не желиш да се видиш с девојком?

-Желим, али остао сам само са 150 евра за пут, ево видите, све сам потрошио.

-Жао ми је! Лупио забрану и на грчком прокоментарисао с колегом нешто о Србима.

Ђорђе је ушао у воз и кренуо назад, размишљајући о својој несрећи, крају нада које је имао, о краху будућег успеха. Стигао је кући, у родни град, који му ништа није могао донети доброг, осим мале утехе да је код куће. Убрзо се вратио и Радован, после месец дана, јер није могао сам у туђини да издржи.

Никос их је звао да се врате и покушао да им помогне, али ни он милијардер није успео. Строги грчки закони о емигрантима били су јачи и од Никоса.

Завршена је била још једна сурова истинита прича о вечној подели између срећних и несрећних, о тој судбини с којом се рађамо, живимо и умиремо. Зато се и каже: "Није коме је дато, већ коме је суђено".

Данас браћа и даље живе своју несрећу у родном граду, без перспективе. Сањају о Грчкој и маштају шта су све могли постићи да су имали мало среће.

Симан је завршио причу ишчитавајући је више пута. Није знао да ли да се радује или тугује, нити како да реагује. Желео је да прекуца, али није имао снаге. С неким олакшањем да је завршио тежак посао, легао је у кревет. Осећање лагодности проструја телом, а онда је лагано тонуо у сан, док су га снови носили на таласима Егејског мора.

Сценарио за филм "Као рани мраз" је написан на основу песме "Прича о Васи Ладачком", која у себи већ има изграђену наративну структуру довољну да буде преточена у причу или, како се испоставило у филм, наравно уз неопходна прилагођавања самом филму, као и субјективном времену аутора.

Рани мраз је љубавна прича између Васе Ладачког, кога глуми млади Даниел Ковачевић, и Мале Видре коју тумачи Јована Балашевић. Прича је смештена у ратно окружење око 1914. године, а завршава се пред почетак Другог светског рата.

Чувеном певачу, композитору и писцу песама које су обележиле један важан период наших живота, на снимању помажу супруга Оливера, чија кућа "Салајка" продуцира филм, ћерка Јелена је асистент режије, док старија Јована - Мала Видра је девојка која живи са породицом на усидреном броду, у коју се заљубљује млади Васа Ладачки. Ролу у филму ће имати и син Алекса.

Рекли су о филму и Балашевићу:

Мустафа Надаревић:

- Мислим да је сценарио фантастичан. Стари сам Ђолетов обожавалац, одавно се знамо и молио ме да радимо заједно. Наравно да сам пристао, иако сам добио тешку улогу. Играм Мађара који се зове Веребеш и који има веома дуг дијалог на мађарском језику - требало је то савладати. Чини ми се да се веома исплати, не мислим у економском смислу, радити са Ђолетом. У његовом кинематографском покушају видим велику храброст која и мени даје крила

да почнем да снимам свој филм, јер већ годинама спремам разне пројекте, а не усуђујем се да започнем са реализацијом и тако се упустим у авантуру звану филм.

- Гледајући Ђолета на сету, како се понаша и како руководи екипом, могу да га упоредим са највећим редитељима са којима сам до сада радио. Има један посебан мир, не узбуђује се, што је веома важно за редитеља, тако да увек улази у кадар и сцене потпуно спреман и миран. Тако да сам сигуран да ће направити један супериоран, поетски филм. Када би публика видела само пола онога што је написао у дидаскалијама било би фантастично.

КАДА П

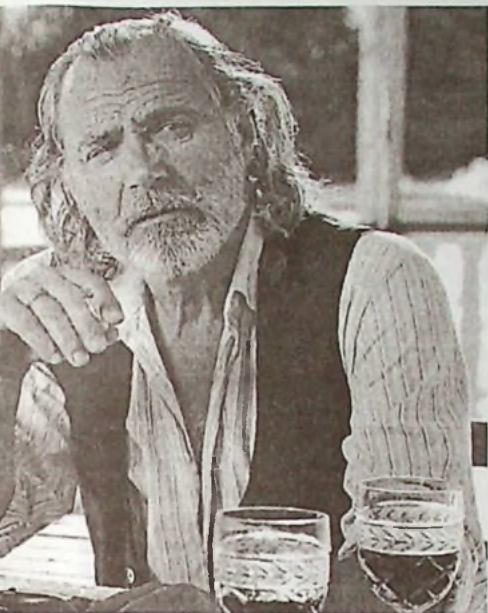

Раде Шербеџија:

- Ђорђе каже да играм средовечног Васу, ваљда да се помисли да сам и ја стар када играм улогу старца, који се враћа после целог живота и пређеног пута. То је јако лепа прича, ревизија његове познате песме. Васа се једног дана враћа кући, где се Мала Видра удала, јер је мислила да је умро... Има ту нечега као у "Сјају у трави", описује се једна бол прве, праве љубави која је остала платонска, никада остварена.

ЕСНИК РЕЖИРА

- Никада лакшу улогу нисам играо, јер је Ва-са Ладачки један од мојих омиљених јунака, то је једна од мени омиљених песама, а Ђорђе је својим шармом и поетиком, један од мени најдражих кантаутора и песника. Можда је чак и најоригиналнији код нас. Затим, кафана ми није страна, цео живот, прича, љубавна ми је такође блиска... Тако да не треба много да глумим, а поседујем и лице, опрстите ако сам нескроман, којим сам заслужио да одиграм Васу.

- Радио сам са многим сјајним редитељима, а Балешевић, иако снима први филм, се не може назвати почетником, јер има око. Начин на који посматра сцену и ликове, осећај за ритам, реалност, већ га сврстава у редитеље. Ђоле је мудар човек и искусан, није само у песмама, увек га је занимало све. Пише романе, песме, глуми, пева...

Текст и фотографије,
Драган Стојановић

- Интересантно је да сам ту песму написао са 19 година, она је само изашла из мене и не могу да кажем да сам тада разумео све слојеве који су касније испливали на површину, па сам, гледајући кроз два нова окулара и писао сценарио. Један је, јасно искуствени, једноставно сам морао да унесем у текст и само приповедање нова сазнања и сам садржај који сам у међувремену проживео, а други је разумевање самог Васе Ладачког и његовог усуда. Сада сам, за разлику од момента када сам писао песму, у потпуности схватио ко је Васе. Филм управо говори о сложености карактера и судбине, али и љубави и историји - објашњава Балешевић.

Бранислав Милтојевић

МЕДИЈАТИЗАЦИЈА СВЕТА

1.

Живимо, како то примећују Алвин и Хајди Тофлер у студији *Рат и антират* у "нереално реалном времену". Медији "Трећег таласа" почињу да стварају осећај нереалности у стварним догађајима док смешно изгледају ране, готово пионирске критичке јадиковке телевизије због зароњавања гледалаца у нереални свет сапунских опера, извештаченог смећа и лажних емоција. Књига *Рат и антират* утопијски прогнозира да ће ова "забринутост сутра бити тривијална", зато што нови систем медија ствара потпуно "фиктивни" свет за који се свим ми стварно везујемо. Та сутрашња (будућа) тривијалност десетог септембра године 2001. постала је реална објективизација стварности и њеногелектронског сликовног одраза. Ова растућа фикционализација реалног не налази се само тамо где припада, у ТВ драмама, филмовима, хорорима, теленовелама већ, исто тако, и у програмирању вести, live преносима ратова, инвазијских атака (случај Заливског рата и НАТО агресије на нашу земљу) где поспешује развој најсмртоноснијих догађаја, а све је медијски кулминирало приликом "случајног" преноса менхетенске катастрофе. У том контексту, можемо слободно цитирати марокански лист *Ле Матин* из Казабланке који је недавно публиковао један од контраверзних есеја знаног француског филозофа Бодријара о манипулативном медијском карактеру Заливског рата. Односно, Бодријар подвлачи да је ова војна транскрибована као "гигантска симулација", пре него стварни догађај. Тај поступак се филозофски именује термином МЕДИЈАТИЗАЦИЈЕ којим се ојачава, окамењује фиктивни карактер збивања, чинећи да они изгледају некако сасвим нестварно.

Масовни медији, посебно филм и телевизија, производи су савремене технолошке цивилизације, самим тим и заморчићи технике, а тек затим су-

блимирају свеукупна искуства једне културе. Тако апострофиране (две) представе, донекле, омеђују два века. Прва, браће Лимијер отвара нову еру (класичног) кинематографија, тј. филма, а друга, телевизијска, окончава то раздобље и инагурише не само крај класика великог екрана, већ и његове свевишне творитељке – моћног Холивуда. СИ-ЕН-ЕН је најпре уживо преносио катастрофу, а затим је, одмах сутрадан, због неких (не) видљивих хорор сцена (скакања жртава кроз прозоре облакодера) (мело) драматизовао крајње ефекте, преводећи их у сферу филма. Ту се и окончава једно од значајних раздобља развоја медија, и почиње друго – дигитално.

Потискује се стари механички концепт и могућност коришћења медија, промовише се нови дигитални. Самим тим, посредно, најављује се преображавање читавог концепта културе. "Историја се језиво убрзава", живимо у свету глобализације (види опширније у делу *Бити дигиталан* Н. Негропонта, КЛИО, Београд, 1998) за који теоретичар попут Вилиама Флусеа сматра да већ појавом фотографије почиње процес смене парадигми, где се једна култура писама смењује културом екрана. Појам екрана у овом случају није више могуће свести на екран попут телевизијског, биоскопског или компјутерског, већ се више ради о некој врсти мембране постављеној између нас и хаоса у процесу настојања реалног.

Покренута целулоидна (фиктивна) слика претвара се у електронску живу визију. Рашчлањавањем њеног унутрашњег и спољњег језгра можемо пратити двоструки медијски процес – развој филма и ТВ, затим њихово симболичко преплитање, спајање стварности и фикције у којој неки релевантни (холивудски) жанровски СФ прототипови промовишу страхове и реалне стрепње данашњег човека, гледаоца с почетка трећег миленијума.

Дакле, из кинематографске ишли смо у филмску, затим преживели ТВ-ску, па

гостовали видео еру, да би данас трошили дигитално издање масовног друштва тоталне симулације. У њему, нове изражајне поетике нису толико одраз процеса уметничке дестилације ствараоачевог унутрашњег нерва, већ, више, темеље с на непосредном упливу, на креативној "тиранији" модерне технологије. Тираније је, можда, прејака реч за сублимирање поменути трансформације. Технологија је усавршила, довела визуелне мас-медије до савршенства и сада се они опет враћају својој (пра)основи, свом пређашњем архетипу с краја 19. века, једној врсти трансформисаног МЕГАМЕДИЈА. Израз смо, наравно, преузели од Лава Мановича, отргли од заборава из његове посве подстицајне истоимене студије, коју је код нас приредио Дејан Срећеновић а објавио београдски Центар за савремену уметност. Манович с правом тврди да се ера динамичког екрана, зачета филмом, сада окончава, односно цео процес (пост)репродукције стварности се приводи крају. Прохујало је с вихором доба класичног медија и класичног екрана. Оне врсте представљања коју карактерише интригантан феномен: постојање другог виртуелног простора, другог тродимензионалног света затвореног оквиром и смештеног у нормалан простор. Оквир, пак, одваја та два потпуно различита краја међусобно (ко)егзистирају на два начина: (сирово) визуелно и (преносно) симболички. Биоскопска екранска слика стремилa је потпуној илузији и визуелној пуноћи па на њој и почива фиктивни феномен прве групне пројекције браће Лимијер. За разлику од те пуноће, телевизијска инсценација пре неутралише него што агресивно преснимава живот, па одатле и њен фокусирајући репрезентативни карактер који само у првом тренутку "шокира" а касније брише, потире вр(е) лину фиксираног догађаја, као у случају америчког терористичког напада.

Дакле, с Лимијерима све почиње, а завршава се, медијски лук

затвара директни пренос пада цивилне летелице усред велеградске вреве. Питајте се, који – лук?! Па, онај који Манович назива "ером динамичког екрана започете филмом" а искључене телевизијом. И један и други медиј су само просто проширене прологомене, увод у нови свет, у време "екрана реалног времена (real time)", који прикрива цело визуелно поље не само нашег погледа, већ и ВИРТУЕЛНЕ стварности, дакле игиталне HI-ТЕСК естетике. Јер, како примећује Влада Петрић у четвороделном есеју "Могућности естетског коришћења новог медија" публикованом септембра на страницама "Политике" --"увођење дигиталног регистровања покретне слике отвара нове могућности уметничког деловања, ослобођеног ограничења условљеног традиционалном естетиком, нарочито у односу ствараоца према животу који уметност и највећим делом користи као прототип". Дакле, Лимијеров кинематограф (сцене уласка воза...) промовисао је ту еру, а затвара је, односно не затвара, већ је бољ рећи искључује Бергов електронски изум, телевизија, тј. Си-ен-ен ово вишесатно ликовање над несрећом групезатечених, "жртвованих" грађана. Један медијски лук је затворен у трајању од 106 година; други, дигитални, виртуелани тек је начет, и осим овог ТВ-призора, условљаваће га вештачки изазвани, компјутерски симулирани кадрови дугометражног "играног" ТВ филма "Final Fantasy" редитеља Хиноробуа Сакагучија (што је посебно интересантно, председника једне компаније за производњу видео-игара). Још од свог зачетка на Фамицом системима у Јапану, давне 1985. "Финал Фантаси" серијал прошао је кроз неколико мање или више суптилних промена што се тиче дизајна ликова, који су варирали од реалистичних изгледа ликова у "Final Fantasy 7 и 8", до супредеформисаних ликова у "ФФ-9". Концептуални уметник Јошитако Аmano, аутор овог популарног ФРП серијала, урадио је огроман део концептуалних скица којима је практично створио измишљени свет "Final Fantasy" и његових становника. Иако филм помало пежоративно Петрић назива "драматуршки наивним и бесмисленим" (?!), овај знани светски торетичар филма ипак

признаје да он није ништа "наивнији" од Мелијесових призора рађених у стилу film d'art, на почетку историје филма, које данас сматрамо "класичним" због њиховог "пионирског" значаја. "Сасвим је могућно", тврди Петрић, "да ће, у времену које долази, "Исконски духови" (други наслов за филм) такође бити проглашени пионирским остареењем "пионирске" фазе дигиталног филма". Ту негде отварају се још неколике вредне стваралачке дилеме – није ли менхетнски догађај стопроцентно катаклизмично, концептуално симулиран, где другде него у епицентру, у највећој (бело) светској фабрици снова - "Слаткој шуми", Hollywoodu. Мада су, с друге стране, многи стручњаци, акт удара авиона у зграду, угао и начин под којим се он обрушава, препознали као савршено одиграну (симулирану) видео-игрицу!! У овом тренутку, за нас, телеграфски је провокативан први холивудски аспект! Уствари, техно-лошки напредак довео је до тога да филм данас буде мост између маште и стварности, између фантазма и симулације.

2.

Тај проблем односа "Филма између фантазма и симулације" разматрао је Владимир Ђурић - Ђура. Филм је, пише Ђурић, за стотинак година свог постојања прешао велики пут од вашарске забаве до најјачег медија који ствара митолошку иконографију нашег времена. Ђурић наводи пример Камил Паље, "женског Маклуана", која тврди да је прошли век био и остао заправо историја Холивуда, те да је "америчка поп митологија коју је створила филмска индустрија будућност читавог света." Катаклизми која је 11. септембра 2001. године задесила Њујорк и Вашингтон претходили су симулирани напади различитих целулоидних, жанровских врста од којих је "најобјективнији" био онај вештачки - симулиран и апостротифран у холивудским студијама поджанровским заштитним знаком, такозване серије -- "филмова катастрофе". У тим филмовима (мада не свим!?) доминирају тзв. СИМУЛАКРУМИ. Главне личности нису глумци, и ако их има, и ако су они људи од крви и меса, већ високо

технологизовани предмети, торњеви, куле, аутостраде, авиони, прекоокеански бродови... Значи, почињу да доминирају теме привида и супституције сварности (најјаче изражен феномен у филму "Matrix" Ендија и Ларија Ваховског из 1999). Цео процес изискује студиозније елаборирање Бодријарове синтагме – процеса симулакрума – по којој симулакрум претходи реалном, и то кроз развој неких битних холивудских жанровских матрица. Али, тај проблем остављамо за неку другу списатељску прилику. Процес је симболички кулминирао у "Матриксу", може се фиксирати, пре свега, из концепта машина кој држе људе у ропству тоталне симулације стварности, тако да мало бољ ројно слободни појединци креативно користе напредну технологију да би ослободили свет из окова привида?! Наравно, феномен "Матрикса" требало би да буде једно од последњих поглавља ове наше медијске приче и и остављамо га, да бисмо се вратили симулакрумско-филмском прааутору, претечача, а то су, како смо истакли – неки филмови из серије катастрофа, а пре свега (култно) дело "Паклени торањ" (The towering Inferno, 1974) Џона Глиљермена и Ирвина Алена.

Си-Ен-Енов ("ворхолвски") фиксирани ТВ филм – директни пренос непосредно се надовезује на традицију "филма катастрофе", (циклускулминира у време хладног рата – педесетих година прошлог века) који је жанровски и ауторски обновио на прагу дигиталне ере баш филм "Паклени торањ". У ствари, "Паклени торањ" је култни филм (зајено са својим епигонима, као што су "Аеродром", "Посејдонова авантура"...), док покушаји да им се у тренду филмофилмског сагледавања најновије катаклизме придруже дела попут "Умри мушки" (Die Hard, 1988) Џона Мек Тирнена су посве беспредметни. "Паклени торањ" је чист концепт, а "Умри мушки" опредмеђена политичка идеја у којој, како тврди познати словеначки теоретичар мас-медија Марцел Штефанчи, мл. У књизи *Светло у таму* нови Холивуд, доминира мотив "пакленог торња" плус мотив "инвазије туђих бића" (као интернационални терористи). Овде је одложено време за спољну инвазију,

Властимир Спирић

ДУБИНА И ЗАГАСИТОСТ

Или своја мисао
о свом делу

Када се осећам мизерно, када размислим о смислу живота и о томе да га не налазим, моје слике дају ми снаге да наставим.

Љубоморан сам на своје слике, јер нити су оне потпуно моје. Нити су моја осећања оно што их чини оним што јесу. Када сликам бесану ноћ, ја заправо сликам једну од мојих несаница, сликам СВОЈУ бесану ноћ. Каа завршим слику, схватам да је садржај, који прижељујем да прича о мени, заправо прича о љубави, добру и злу. Језик симбола говори све језике, али остаје уметничко казивање. Када бисмо се њима споразумевали ван конвенција које уметност пружа, направили бисмо збрку.

Сликар често размисља у контрастима; Мислећи о добру и злу, и о оном између, некад је тешко одвојити једно од другог. Нас као људе чини и зло које смо учинили.

Скоро ми је синило да сам ретко у размисљањима доследан до краја. Што сам дубље ка месту рачвања идеја, а то место по правилу више осећамо него што мислимо, све више се уплићем у парадоксе. Понекад ми се мисли у току сликања замуће, а ипак испадне добро. За добро литерарно дело, слику или филм, по мени, потребна је извесна чистоћа идеја, чак мисаона невиност. Што ја у филмовима скоро да и не срећем.

Дуго је за мене сликарство било врста племените игре. Сазревајући, схатам га све озбиљније.

Заправо, многи уметници греше сањајући слику. Треба сањати дело, а ту се све рачуна: колико имаш слика, колико добрих, колико лоших, колико просечних; да ли си једноличан; да ли пречесто скачеш са теме на тему. Велике слике настају на многе начине, али нема сликара који има само једно ремек-дело. Што значи да треба радити плански и самокритично, па, рецимо, ако се појави нека порука, нешто што се упорно повлачи кроз слике дајући им дубину и загаситост, онда је то оно право, пут којим треба ићи. Као што путеви, водовод и канализација нису постављени једном заувек (и неће се сами о себе обновити), сликар треба да улаже у свој рад. Постоје, као и увек, добре и лоше године, напуну обавезе, egzистенцијални проблеми, па кренеш да сликаш, а оно неће. Треба сликати, рећи ћете. Али треба исто тако неговати своју мисао о свом делу, остати у контакту с њим, критиковати га, пројектовати га у будућност, тој мисли треба неге.

Рођен је 27. марта 1977. године у Лесковцу, где завршава гимназију. Дипломирао 2002. године на Факултету ликовних уметности Приштинског универзитета, у класи професора Зорана Фуруновића. Самостално и колективно излагао у Лесковцу и Нишу.

она је извршена изнутра. Та два мотива су сасвим довољна за преусмерење класног сентимента где је "торањ" облик урбаног, корпоративног артефакта угрожен ненадним силама споља. Тај ресентиман огољен је и обеспредмећен, јер Њујорк као у случају филма "Изгубљени пројектил" (1958) Ластера Вилгема Берка није жртва погрешно (у свемир) лансираног експлозивног тела или као у "Планети мајмуна" (1968) Френклина Шефнера атомске катаклизме, тј. синдрома трауме велике Бомбе, већ једне апсурдне ситуације у којој беспомоћан човек не може да контролише технологију. Овде се отвара још једна интересантна теза: природа генетски преко човека враћа истом том homo sapiens "мило за драго", и то средствима – техником (облакодер од 102 спрата, авион...) коју он мисли да је освојио (...) Невидљиви, непознати су не само јунаци "Пакленог торња", већ и протагонисти (жртве) терористичког акта.

Сузан Сонтаг у есеју "Имагинација катастрофе" износи сличне ставове да једна група научнофантастичних филмова нуди непристрасан естетски поглед на разарање и насиље – технолошки поглед. У њима, подвлачи Сонтаг; главну улогу не тумаче глумци, већ ствари, предмети и машинерије, док већи опсег вредности отеловљен је декором ових филмова, а не људима. Човек је огољен до свог артефакта, а ствари место су вредности зато што њих, а не људе, доживљавамо као изворе моћи. Главни јунак Лимијеровог филма није човек, нису људи који ужурбано ходају ка возу или напуштају капије фабрике, већ локомотива која јури платном. То потискивања личи на чист минималистички уметнички концепт, дигитално оваплоћену ТВ сцену из које су избрисане жртве напада.

3.

Да би се створила траума потребно је да се мелодрамски избрише технолошки (апсурдни) синдром, па све официјелне ТВ-мреже, заједно с америчком валдом, призивају у помоћ холивудску "фабрику снова". Гледаоци телевизије и читаоци штампе у Америци, цитира београдски лист "Данас" - Радио

париски Монд, имали су утисак да присуствују неком бескрвном масакру коме су жртве просто нестале, душом, телом и одећом. Циљ је, како се каже, да живот изгледа нормално. Остају и охрабрују се само трагови патриотизма као махање америчким заставама и слично. То је посвуда присутно. А оно што изазива страх, што подсећа на страдање и слабости, то треба да нестане(...) Примећено је да амерички медији нису хтели да прикажу најгоре сцене ужаса. Говорило се да су људи искакали кроз прозоре облакодера, али нису емитована најгора сведочења преживелих на снимцима рањених и мртвих".

И докле смо дошли?! Стигли смо до почетка(!) Само смо затворили један од елиптичних кругова. Телевизија покушава да избрише реалност, сву бруталност директног призора и да га врати на (лабораторијску) фантазмагорију филмског целуоида. Односно, реалним призорима очишћеним од емоција поново се враћа душа, па је зато један од главних циљних задатака СИ-ЕН-ЕН-а у посткатаклизмичним данима тренирања ратне строгеће, потискивање, технике и враћања матрице примарног призора на њен мелодрамски фалсификат како би се изнутра вештачки ојачала катарза – имагинације катастрофе. Тако масовни медији директно оваплоћују идеју знатног француског теоретичара Ги Деборда да са експанзијом Цивилизације Спектакла губимо од реалне личности и постајемо ликови за неке будуће филмове, ТВ емисије, виртуелне (ратне) дневнике, или игре, док сам филм мутира, лагано али сигурно преводи се из целуоидне сфере у Електросферу као део неког будућег врлог, новог Техносвета, тј. фантазма киберкултуре. У једној таквој култури не само што ће моћи да се рециклирају сцене уласка воза у станицу, већ и да се клонирају личности бркате лионске браће Лимијер. Тада ће, већ, на медијско видело изаћи прави проблем замене природне – виртуелног стварношћу у којој ће се сходно потребама "рата и антирата" симулирати, вештачки изазвати разноврзне катаклизме, и то на основу мноштва холивудских жанровских прототипова!

Слађана Сл. Стојановић

О ПРЕРУШАВАЊУ

Један аспект тумачења романа
“Принц и сербски сјисајшељ”
Милисав Савића

Грађење романескних ликова у *Принцу и сербском сјисајшељу* Милисав Савића, објављеном у јубиларном, стотом Колу Српске књижевне задруге, у многоме је засновано на поступку прерушавања. Тешко да се може наћи приближнија равна њиховог упоредног (наизменичног) мотивационог описивања. Поступак прерушавања у мотивационом обликовању њихових сасвим различитих личности и судбина имао је за писца најмање троструко значење; може да означава или типове рационализације психичког механизма или хармонизовање њиховог унутрашњег света са околностима спољашње егзистанције, или, најзад, прерушавање као вештину трансмутирања целости њихове личности. Свему овоме претходи или пак последично утиче доба у коме живе, однос којим је њихова лична судбина саобразно уређена са историјском стварношћу Србије, Балкана и Европе доба у ком су стварно деловали (крајем осамнаестог века). Насловни ликови, принц заправо Стефан Зановић, и сербски списатељ, односно Димитрије, наречени духовник Доситеј Обрадовић, на име, својим опхођењем и доживљајем живота откривају сасвим супротну страну рационализма као доминирајућег погледа на свет, чије реперкусије се разуђују до данас. Пишчева пажња била је усмерена према документарној равни истражене грађе у његовој студији Устаничка проза и потоњим траговима датога века, андрићевски и павићевски имагинираних у изврсно прозно дело.

Поступком имагинирања историјске и животне грађе у књижевном уметничком делу, Милисав Савић се успешно служио и увећаним претходних дела (*Ћуј колијској војводе*, *Хлеб и сјтрах*, 18 јулус 30,

Фусноја), а најприближније у роману *Ожиљши јишине*, будући да у њему, такође упоредо, прати судбину двојице ликова, знаменитих писаца Иве Андрића и Милоша Црњанског.

Странице Савићеве најновије књиге, које се и овога пута баве праћењем судбине двојице аутентичних личности почињу и завршавају сновима и бунилом актаната, чиме се целина дела надограђује и усклађује с њиховим унутрашњим стањима, да би се исцела појачали ефекти инкантације. Управо романескни текст две инвокације из њи-

хових животних судбина доказује да су се не удвајали него управо прерушавали, подешено према одређеним ширим друштвеним и уже интимном представљању својих личности.

Кључ за одређивање видова и степена прерушавања можда је онај пре у двома малим, једва видљивим прозачним приликама које је принц (Стефан Зановић) уочио на Казановиним раменима: ђаволчића, на левом, и анђела, на де-

В
И
Ћ
Е
Њ
Е

сном рамену. Принц је, при том, варалица, коцкар и сводник “каквог свет није видео”. Он се целог живота прерушавао и издавао за другог, вели приповедач романа, а прерушавајући се, и мењао је имена! (“Стефан и Вукајло су се, под лажним именима, као аустријски трговци, укрцали, у Дубровнику, на брод Света Ана и упутили према Трсту. Тиме је почело друго и дуго Стефаново путовање по Европи, на коме је променио на десетине огртача: песничких, принчевских, пустињачких, коцкарских, филозофских... И исто толико имена! Свако име према огртачу“.)

“Прерушавање и игра драги су и матором Доситеју...”, вели се у роману. А потом, да је за њега и “љубав била у прерушавању”. Само је то, и покварени старац крио.

И јунакиња Љубица испољава видове или облике прерушавања, тим пре што управо вечито љутити и намргођени Карађорђе, вожд сербског народа, наредио је Доситеју, да се позабави њоме као бившом булом, односно светом покрштеницом, за коју се тврдило и да је вештица.

Манифестације прерушавања, према роману Милисав Савића, очито преегзистирају у менталном и психичком слоју испољавања ликова.

Сав свет, је ли у рај или пакао – прерушен?

Јовица Стојановић СЕКСУАЛНОСТ И ИНТЕЛИГЕНЦИЈА

Готово је бизарно да је секс после свих револуционисања, углавном неуспешних, остао имицеца у речнику живота, а мора бити глагол, и у граматици жеља и у свакодневном искуству. Овај зјапећи недостатак, пионирски је настојао да надокнади наш најпознатији психијатар бихевиористичке оријентације Јездимир Здравковић књигом "Сексуална IQ", у издању Друштва бихевиоралне теорије и праксе у Нишу, прошле године.

Професор психијатрије и писац, Јездимир Здравковић је, најпре, познат по бројним стручним радовима и књигама. Међутим, специјалистичка психијатријска вокација је, без разлога, нашег врсног бихевиористу помало закривала као књижевног ствараоца. За оне упућене, Јездимир Здравковић је и талентован прозаист. Познат је по збирци прича *Едип и лас* и по роману *Учвршћивање лудила*, који је 2002. био у ужем избору за НИН-ову награду (издавач: Драганић, Бгд. 2002.)

Као и у другим својим стручним књигама о сексуалности, и у Сексуалној IQ Ј. Здравковић причу о усавршавању сексуалне памети гдегде зачиње дозом хумора, ироније и с помало цинизма, што може себи да дозволи само суверен познавалац материје коју промишља. Ова стилска одлика нашег психијатра утолико је добродошла и прихватљива, јер се књига чита и разуме лакше, а намењена је најширој културној јавности. Наш сексолог децидно тврди да се сексуална интелигенција учи, да зависи од средњског, културног фактора, од карактера информација које човек има о сексу, у шта, у првом реду, спадају предрасуде једнаке сексуалној неписмености и сексуалној дебилности. Човек наслеђује потенцијале за развој ове врсте памети, тврди Ј.Здравковић, али учење је пресудно. Овај искусни сексуални терапеут добро зна до каквих великих ломова, несрећа и патњи може да доведе човека незнање о сексу и баш зато се латио посла писања ове јединствене књиге у којој се говори отворено, без длака на језику, са поштовањем личности и достојанства човека. Књига је писана питким и разумљивим језиком, без вишка научне артиљерије која више плаши просечног читаоца но што му ишта објашњава и ослобађа га страхова, којих је у области сексуалности и тако сијасет. Велико искуство и знање овог психијатра просијавају из контекста приче о проблемима секса као и бројних илустративних примера, врло поучних. Он своју књигу не оптерећује вишком цитиране литературе, коју његове колеге

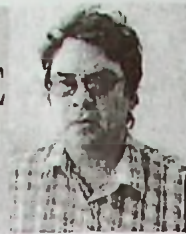
присилно-неуротично наводе у сличним интелектуалним приликама, иако се лако може доказати да су наслове тих радова и публикација скинули с интернета, али их нису читали. Туђим мишљењем, као поштапалицом, не доказује се аутентичност сопственог; тиме се једино доказује обогаленост свог "умовања", хендикеп теоријске имагинације, и недостатак идеја. Јездимир Здравковић се не закрива иза чувених ауторитета, јер сам је ауторитет у овој области. Он с традиционалним ауторитетима бритко полемиче и уверљиво брани своје тезе. У овој, за српску културу надасве важној, али и веома интересантној књизи, одговара се на многа питања о разлици између наше и животињске сексуалности, о разлици мушког и женског сексуалног понашања, у њој се критички разматрају појмови нормалног и варијације познате као парафилије, разбијају се митови о љубави, а осећајност и секс добијају људски облик и меру, ма шта то некоме значило. Здравковић уверљиво успоставља постулате сексуалне интелигенције, али и објашњава да ова врста памети не може искључиво да се раздваја од рационалне, емоционалне и социјалне интелигенције. Нема створења на планети чија је сексуалност тако полиморфна, интрамедијална, па и саопластична као што је човека. Осим што је разобличио бројне илузије и грозозне митове о сексу и љубави који опструирају сексуалну интелигенцију, Јездимир Здравковић је у овој књизи сачинио и јединствен "Тест сексуалне интелигенције", што је, такође, усамљен покушај у нашој психологији и психијатрији. Валидност овог теста, наравно, може се проверавати, он се може усавршавати, али његова функционалност, односно, солидно тачна мерљивост је неспорна. Наравно, овај тест се не може никако поредити са тестовима у забавној штампи и литератури, јер је изграђен на вишедеценијским емпиријским истраживањима сексуалног понашања, и показатељима одатле произашли. Дакле, добили смо књигу Сексуална IQ, какве другде нема. С неким њеним деловима може се полемисати, али ова врста рата је и тако најблагодворнија у историји, уколико се не мешају борбе идеја са борбама људи. Неспоран прилог сексологији Срба је ту. Он поручује да је наша сексуалност, углавном, на странпутици, али с рационалном надом и вером да је повратак с ње могућ. Без здраве сексуалности здрав човек није могућ.

Драган Тасић

ПОМИРЕЊЕ СА СВЕТОМ

"Неприсајање"

Дејана Ђорђевића

Дејана Ђорђевић збирком песама "Неприсајање" у издању лесковачког "Филекса" прошле године суочана се са питањем да ли вреди пружати отпор чиницима живота и да ли је то могуће доследно чинити? Песничка мајка је поезија. Као што је права мајка бринула о њему и писала са њим, тако се и поезија стара о песнику који никако не би смео да изгуби евиденцију о томе куда заправо иде и који не жели да се понестети са чиницима које га окружују. Колико се времена може издржати док је човек тако посвећен тако скупом напору да се буде свој, необичан, другачији? У једној од песама песник изражава сумњу да ће се на тај начин јогунити само до педесете године живота када ће срести неку тајанствену Марину и заборавити навиком да пише песме. На тај начин Дејана Ђорђевић читаоцу ставља до знања да му је стало до љубави исто колико и до поезије. Можда ће, због неке Марине, песник одустати од тога да пружа отпор и помирити се са собом и са светом. Али тако само изгледа. У песми "Кад умре" посвећеној Радовану Павловском види се да је све са свим у неку везу и да је немогуће ако се лаже: онај ко воли, не може побећи од стварности јер ће га увек одати то што не лаже и што тежи сунцу за које "змија", симбол лукавости и претварања, "не зна". Песник ће на путу истине и неприсајања понекад бити изложен издаји или ће, слаб какав јесте, бити приморан да понекад сам изда своја начела, али никад неће престати да жуди за нечим што надмањује уске оквире свима намењуге збиље. На песничкову жудњу ни смрт неће ставити тачку: "кад умре носите га на носилима од метафора".

Упркос оваквим ставовима, Дејана Ђорђевић није занесен ни патетичан. Сам живот тражи да човек очува неки свој простор и да се не помири до краја са затеченим стањем: живот је "против разума". Дани пролазе и сваког часа нешто пропуштамо да учинимо, нешто важно за наш људски опстанак: но и седећи тако, беспослен, и испијајућ и добро пиво са пријатељима негде у Новом Саду човек осећа да у њему тиња нешто иреално, што му је потребно као јак зачин да прогута бљутаву стварност (песма "Тако пролази дан"). Дејана Ђорђевић увиђа да је наше, српско рачунање времена "од данас до данас", да много времена расипамо на бесмислице и да прође доста дана док не учинимо неку корисну стварицу: то значи да смо надмашили себе и да не разликијамо краткорочно, од данас до сутра, него још горе, само за један тренутак садашњости. Он спомиње и оне, готово сатирично, који су све учинили за себе, а за друге шта остане. После читања Ђорђевићеве поезије човек, и када није мудар, а најчешће то није, осећа потребу за мудрошћу.

Драган Маринковић ЗБОГ ТЕБЕ ЈЕ ПЕЋИНСКИ ЧОВЕК ЦРТАО ПО ЗИДОВИМА

ПЛАВО

Боже, волим твоје дете.
Узбуђује ме искуство, слобода,
љубав.
Знаш о чему размишљам док водим
љубав?
О рибици у акваријуму.
Колико њих уопште зна да је живо?
Цела историја човечанства
исцртана је по крљуштима.
И ми смо изрезбарени.
Осћам да је васиона савршена,
а ја сам и даље ван ње.
Сада, желим да живим.
Не плашим се више,
тежим јединству.
Лажем. Плашим се још више.

Боже, волим твоје дете.
То је твој циљ, да се твоја деца
воле?
Сада си ти дужник мени.
Нека твоје дете воли твоје дете.

СЛАТКА СУТРАШЊИЦА

Да ли се помолиш пре јела?
Синоћ сам разговарао са Њим
о свом раду и делима.
Каже:
"Спасио си пола света од куге
а пустио своје да их погуби!"
Не, ја само живим на нови начин;
онако како би само неко могао да ме
разуме.
Значи - живим за себе.
Бог ме је створио онаквим
какав јесам;
то је његова жеља.
Моје визије су Његова светлост.
Његова светлост је мој живот –
отац ми је бол, мајка несрећа.

Јако ми је драго што си ту,
дајеш смисао мом животу.
Сви смо те заволили.
Живим са куваром, собарицом и
кочијашем.
Зашто сам спалио књиге?
Зато што те волим.
Волим те, Ана.
Бог ми није дао овај дар
да га чувам само за себе.

ПОХОТНИЦА

Злати се само још једна грана
са мало житног лишћа
и ја лебдим између страха и наде
хоће ли ми је оставити зима.
Не стиже до мог обожаваног
створења
сјајни крст са мог чела.
Сељачки, варварски, груб
и непријатан,
све је то поглед што ме сече,
а опет, колена ми се још тресу.

О, богињо, задовољи се тиме
што си искварила спокој једне чисте
душе
и немој каљати свето
као што је божанска истина,
иначе, ка Вечном ћу се упутити
да му покажем кривицу коју ми
чиниш.
Лажима ме гураш у дрвену кутију
да ме сви подсмехом гутају.

Није добро претапати мач
довољно спреман за тебе.
Изгледа да је височанство ових дана
болесно?
Галантан човек даје до три пута.
Ја више не знам број својих
поклона.

Верица Баторевић Божовић

КАД ВЕТАР БРУЈИ

Посвећено Зорки Баторевић "Мањиној", 1974.

Зима је. Снег полако пада. Сумрак се спушта на град. У полумрачној соби пећ
гори. Дрва пуцкетају. По соби се шири сладуњав мирис дуња на орману. Жутих. На по
некој од њих и сасушен лист. Наслонила сам главу на руку и гледам кроз прозор игру
белог предвечерја. Ветар дува. Голе гране повијају се под његовим налетима. У мојој
глави бруји и шапуће:

Како је добра, како је њлемениџа била џа жена.

И као слика која се јавља у сну преда мном се појави лик жене. Обучена у црну
свилену хаљину са белим туфнама. Проседа коса обликована у господску пунђу. Живахне
очи гледају ме благо, а нарумењене усне развлаче се у нежан осмејак. Ветар дуну јаче,
лика нестаде и ја чух само нежан шапат:

Како је добра, како је њлемениџа била џа жена.

Беле нежне руке пођоше к мени. И као да ме нешто мами ја пођох за овом познатом женом, њене
ципеле, неприличне за ово доба године, антилоп са лакованом машном на предњем делу, остављале су траг
који је ветар затрпавао снегом. Нигде никога. Само она и ја. Снег шкрипи под мојим ногама и као да говори:

Како је добра, како је њлемениџа била џа жена.

Лика више не беше. Нестао је у уличној белини. Чује се лавез паса. Град се припрема за сан. Мој
поглед пута улицама и тражи, тражи нешто што не може наћи. Тражи нешто што је још у детињству нестало.
Некога ко је детињство обогатио. У глави бруји и ветар бруји:

Како је добра, како је њлемениџа била џа жена.

Зоран Филиповић ОНТОЛОГИЈА И ЕТИКА У ХРИШЋАНСКОМ ПРЕДАЊУ

Хришћанско предање, као живи Лик Христов, чуван и предаван у Цркви Његовој, не представља једну статичну форму, упркос увек истој садржини. Слојевитост овог предања узрокована је непрекидним дијалогом између живог Христовог Тела и различитог културног наслеђа, као и сменом друштвених услова које је као изазов пред Цркву стављала свака поједина епоха. Зато би сваки једностран приступ одређеној идеји, њено изоловање од јединственог контекста свеукупног садржаја овог предања, био раван заживљавању Лика Христовог.

1. ОСНОВЕ ХРИШЋАНСКЕ ОНТОЛОГИЈЕ

1. а) Хришћанска вера као испуњење старозаветног предања

Централно место хришћанске вере, као основе на којој је утемељено све оно што се може назвати хришћанским, узима Христос, Оваплоћени Син Божји: Његово сједињење са комплетним саставом људске природе, Његова смрт и Васкрсење из мртвих.

У свој односу према старозаветном предању, Христос је оживљен и препознат од Цркве као његово испуњење, обећани Месија који узводи човечанство у нови Израил, нема ограничења у припадности биолошкој или националној заједници, Богочовек у коме се сабира људски род ради усыновљења Духом Светим, у чему је дар вечног живота.

Будући да је у самом језгру хришћанска вера задржала континуитет са старозаветним предањем, неминовно је да она баштини једне онтолошке поставке иманентне старозаветном предању, а то су:

- апсолутна онтолошка независност Бога у односу на свет, из чега извире његова онтолошка слобода у односу на појаве које видимо у свету,

- стварање света ни из чега, као слободни акт Божје воље, при чему свет као контингентна појава има свој апсолутни почетак, а то ће рећи и крај,

- свет није доживљен као укупност по себи, већ у контексту своје створености и идентитета који има кроз човека,

- апсолутна онтолошка зависност света од воље Божје, како у контексту стварања, тако и у контексту његовог

будућег остварења у истини постојања, која је само у Богу и, како ће то у Цркви бити објављено, јесте Бог - све у свему.

Испуњењем старозаветног обећања Израилу, а то ће рећи сада Цркви Христовој, објављен је пут и начин коначног уздизања света и човека из палог стања, пут избављења од смрти, као зла актуелизованог актом човекове заблуделе воље. Коначни циљ ка коме је старозаветни човек упињао свој поглед, сада је јасно схваћен као "сједињење творевине са Богом, у Христу, ради вечног постојања створене природе". (Еп. Игњатиј Мидић).

Старозаветно библијско предање о стварању и паду, употпуњено је у хришћанском предању објавом Бога Логоса, Сина Очевог, који је Онај кроз кога је све створено, и Онај који све исправља и довршава у пресаздању. Чињеница оваплоћења Логоса, његове смрти и васкрсења, значиле су за хришћане затварање Царства Божјег, обећаног Израилу, односно настанак последњих времена. Логос, будући Бог, "не подвргавајући се власти смрти, спустио се до наше пропадљивости", прима на себе "наше тело", људску природу, трулежну и у власти смрти, да би је потом принео Оцу кроз догађај крсне смрти, приневши је "Сам у име свих" одговорних за долазак под њену власт. Све ово праћено је делатношћу Светог Духа, која је у јудејској и хришћанској традицији везана за последње дане. Он осењује Пресвету Богородицу при зачећу, јавља се на Јордану пред Јованом, стоји на Христу све време и коначно, благовољењем

Оца, васкрсава Христа из мртвих. Васкрсење, као коначни исход Христовог страдања, за хришћане значи коначну победу над смрћу, извесност истине бића, чије је остварење у Старом Завету најављено за будућност.

Међутим, чињеница Вазнесења и Христово обећање да ће поново доћи у сили и слави, оставили су пуноће постојања за бућност, за догађај Другог доласка Христовог, који из перспективе хришћанске заједнице представља оно што би у античком смислу могло да се назове истином постојања.

1. б) Хришћанска вера у Свету Тројицу - онтолошки смисао

Само успостављање пуноће постојања, одн. крај историје започет Оваплоћењем Логоса, загарантован Васкрсењем Христа из мртвих и најављен за Други доласак Христов, не би могао бити јасан без дубљег увида у тајну Свете Тројице, која је кључ хришћанске вре од почетка.

Свето писмо *Новог завета* обилује наводима који експлицитно расветљавају суштину ове вере, а ми ћемо ради најнепосредније илустрације изложити само пар најупечатљивијих навода Светог Еванђеља по Јовану.

На самом почетку, у прологу, који сам за себе представља микроеванђеље, Св. Јован Богослов говори:

"У почетку беше Логос, и Логос беше у Бога, и Логос беше Бог. Он беше у почетку у Бога. Све кроз њега постаје и без њега ништа не постаде што је постало. У њему беше живот, и живот беше светлост људима. И светлост светли у тами, и тама је не обузе." (Јн. 1, 1-5)

"Логос постаде тело и настани се међу нама, и видесмо славу његову, славу као Јединороднога од Оца, пун благодати и истине." (Јн. 1, 14)

"Јер се закон даде преко Мојсеја, а благодат и истина постаде кроз Исуса Христа. Бога нико није видио никад: Јединородни Син који је у наручју Оца, он га објави." (Јн. 1, 17-18)

Исповедајући веру у божанство Исуса Христа, у његов идентитет Логоса, Сина Очевог, кроз кога је све постало, Свето Еванђеље истиче да је у Логосу, касније оваплоћеном, садржан живот; пуноћа постојања, која светли људима и не може потпасти под власт било какве пропадљивости (таме). Оваплоћењем је човеку дата могућност виђења Онога који је пун благодати и истине, пуноће постојања. Ово виђење, међутим, повезано је са објавом Оца, коју Логос, као Онај који стално пребива у Очевој наручју, врши у свету. Овде је особито истакнут моменат нераздвојности Сина од Оца, њихове повезаности у међусобном односу и потребе да Отац буде објављен људском роду.

Оно што се у овим редовима наслућује, а односи се на најдубљу димензију хришћанске онтологије, много је експлицитније изложено нешто касније, у Христовој првосвештеничкој молитви:

"... Оче, дошао је час, прослави Сина својега, да и Син твој прослави тебе; Као што си му дао власт над сваким телом, а свему што си му дао, дарује им живот вечни. А ово је вечни живот да познају тебе једнога истинитога Бога и кога си послао Исуса Христа." (Јн. 17,1-3.)

Дакле, у познању Оца и Сина – оваплоћеног Исуса Христа садржан је живот вечни, који се дарује сваком телу датог Сину. Међутим, сам појам познања, својствен библијском уму, не подразумева пуко рационално сазнање. Овај је термин, још од времена јахвистичког предања, био непосредно везан за лични однос, као појам у непосредној повезаности са остваривањем љубавне заједнице. Да је тако, можемо се уверити из другог дела наведеног одељка:

"Да сви једно буду, као ти, Оче, што си у мени и ја у теби, а и они у нама једно буду да свет верује да си ме ти послао. И славу коју си ми дао ја сам дао њима, да буду једно као што смо ми једно. Ја у њима и ти у мени, да буду усавршени у једно, и да позна свет да си ме ти послао и да љубиш њих као што мене љубиш. Оче, хоћу да и они које си ми дао буду са мном где сам ја, да гледају славу моју коју си ми дао, јер си ме љубио пре постања света. Оче праведни, свет тебе не позна, а ја те познах, и ови познаше да си ме ти послао. И ја им објавих име твоје и објавићу: да љубав којом ме љубиш у њима буде, и ја у њима." (Јн. 17,24 – 26)

Коначно, долазимо до суштине вечног живота, познања као учествовања у конкретној љубавној заједници која постоји између Оца и Сина у вечности, и која је постојала пре постања света, а Логос објављује људском роду. Објављујући Оца, Логос тврди да је Отац у Њему и Он у Оцу. Јединство љубави, којом је Отац заволео Сина пре него свет постаде, чине да су они једно. Сам Христос тврди да Отац, који стоји у Њему, твори дела. Зато Син, кроз кога је свет постао јесте живот, и јесте светлост људима, како то пролог Јовановог Еванђеља говори, јер пре стварања јесте истинито биће, што треба да оствари сав свет. (Упореди Јн. 10,38; Јн. 14,8 – 11 и Јн. 14,10).

Остваривање истине постојања, као познање Оца и посланога од Оца Исуса Христа, није ништа друго до пребивање Христа у Хришћанима. Љубав, она конкретна која од Оца долази на Сина, кроз Сина сада долази на оне који су "поверовали у име његово" (Јн. 1, 12) и они сада, узљубљени од Оца онако како је Отац узљубио Сина, примају Христа ону славу истине бића, коју је сам Логос примио од Оца пре постојања света, будући сами једно са Сином, и једно са Оцем кроз Сина, учествујући благодатно у овом конкретном личном односу. Даром усиновљења, они који су поверовали Христу, и они који због речи ових повероваше (Јн. 17,20), заједно учествују у тајни Христа.

Ова кратка анализа могла би бити закључена тврђењем да је лични однос Оца и Сина, квалитетно људским термином назначен као љубавна заједница, у хришћанском предању кроз веру у Свету Тројицу доживљен као садржај истинитог постојања, онтолошка потка на којој се тка и довршава историја Божјег домостроја.

Личност Светог Духа неодојива је од ове заједнице, што се показује не само на плану икономије (учешћа Светог Духа у стварању, пророковању, Оваплоћењу, Васкрсењу,...) већ се присуство Духа Светог на Сину, одн. Христу, сматра пре свега сведочанством ове предвечне љубави Очево, видљиво посведочене човечанству јорданским Богојављењем, и сведочи се од вечности. Зато је немогуће говорити о усиновљењу оних који су поверовали, о њиховом учешћу у тајни Христа, уколико на њима није помазање Духа Светог. О овоме једнако говори Христос, дајући ученицима обећање Духа Светог:

"А Утешитељ, Дух Свети, кога ће Отац послати у име моје, Он ће вас научити свему и подсетиће вас на све што вам рекох." (Јн. 14,26)

"А када дође Утешитељ, кога ћу вам ја послати од Оца, Дух Истине, који од Оца исходи, Он ће сведочити за мене." (Јн. 15,26)

"А када дође Он, Дух Истине, увешће вас у сву истину; јер неће говорити од себе, него ће говорити оно што чује, и јавиће вам оно што долази. Он ће мене прославити, јер од мојега ће узети и јавиће вам. Све што има Отац моје је, зато рекох да ће од мојега узети, и јавити вам." (Јн. 16,13 – 15)

Свето Еванђеље сведочи о Духу Светом као божанској личности. Он исходи од Оца и сведочи за Сина. Христос га назива Утешитељем, с обзиром на временски размак између Христовог Вазнесења и Другог доласка, али назива га и Духом Истине, што значи да он поседује и собом преноси дар вечног живота, односно истине у коначном смислу овог појма, оне и онакве каква је од Оца предата Сину. Та истина је у хришћанској вери поистовећена са учествовањем хришћана у личности Христа кроз усиновљење Светим Духом. Тако, може се рећи да Свети Дух доноси дар Христа, уводећи на тај начин хришћане у пуноћу у истине – која јесте Христос у свом познању Оца, односно вечном потврдном одговору на љубав којом га је Отац заволео пре векова.

1. в) Вера у Свету Тројицу као праксис Цркве

На овај равни долазимо до другог важног аспекта вере у Свету Тројицу, аспекта практичног живота Цркве. Наиме, вера у Свету Тројицу у Цркви никада није доживљена другачије него као дар усиновљења, дар Христа, који се прима Духом Светим у Цркви као саборном Телу Христовом, заједници верних. Дисање ове делатне вере проналазимо не само у непосредним сведочанствима посланица Црквама, раним и каснијим канонима евхаристије, крштењским вероисповедањима и делима Светих Отаца, већ понајпре у самим Еванђељима, у којима је Христовим речима описана животворна пракса Цркве, чврсто утемељена у хришћанској онтологији, и примењена после актуелизације

Цркве Силаском Светог Духа на дан Педесетнице (види: Д. Ал. 2,1 – 42). Ова пракса сва је садржана у Светим Тајнама, од којих Крштење и Евхаристија све друге сабиру.

У разговору са Никодимом, човеком очито жељним ближег контакта и поуке, Исус истиче:

“...Ако се ко не роди одозго, не може видети Царства Божјега” (Јн. 3,3), и даље:

“...Ако се ко не роди водом и Духом, не може ући у Царство Божје. Што је рођено од тела, тело је; а што је рођено од Духа, дух је” (Јн. 3,5-6).

Критикујући Никодимово неразумевање ове тајне, Христос истиче љубав Бога према свету дајући свога Јединородног Сина, који попут бакарне змије у доба Мојсија треба да се подигне, да свако ко у Њега верује не погине (Јн. 3,11 – 18). Вера у Христа, у спасоносност његове крсне смрти, чији је епилог васкрсење из мртвих, показује се на делатан начин – новим рођењем вером и Духом, рођењем одозго, које представља остављање вере у тварну природу, и утемељење у новој онтологији љубавне заједнице са Оцем у Христу, чега је носилац Дух Свети. Ово ново рођење садржано је у Светој Тајни Крштења, од почетка присутној у Цркви као неопходни део њене праксе.

Аналогију између Христове спасоносне жртве, коју је Отац благоволео а Син прихватио, и Свете Тајне Крштења, Свети Апостол Павле осветљава као умирање старог човека, везаног за земаљско постојање по рођењу у греховном (пропадљивом) телу, заједно са обличјем смрти Христове, ради ослобођења од греха и васкрсења са Христом, са Којим су хришћани заувек ослобођени робовања смрти и живи Богу, тј. препознати од Бога (Упореди: Римљ. 6,3 – 11). У посланици Титу (3,5 – 7), Св. Апостол Павле Крштење назива “бањом новог рођења и обновљења Духом Светим”. У посланици Галатима, пошто говори о раскиду својих веза са светским у Крсту Господа Исуса Христа, он употребљава израз “нова твар”, у непосредној вези са овим обновљењем. Отуда је Миропомазанье, као сведочанство примања дарова Светог Духа, од првих дана пратило Тајну Крштења. На тај начин Света Тајна Крштења у контексту вере у Свету Тројицу, за хришћане има дубоки онтолошки смисао, као промена начина постојања од природног ка оном у Христу.

Исто тако, обресе хришћанске праксе, везано за Евхаристију, проналазимо у 6. глави Еванђеља по Јовану, када Исус, после умножења хлебова, праћен мноштвом богочежњивих људи различита њихову потребу да иду за њим. Он каже:

“... Не тражите ме што сте знамења видели, него што сте хлеба јели и наситили се. Трудите се не за јело које пролази, него за јело које остаје за живот вечни, које ће вам дати син Човечији, јер овога потврди Бог Отац.”

(Јн. 6,26 – 27),

и даље:

“Није вам Мојсеј дао хлеб са неба него Отац мој даје вам истинити хлеб са неба; Јер хлеб је Божији онај који силази с неба и даје живот свету... Ја сам хлеб живота: који мени долази неће огладнети, и који у мене верује неће никад ожеднети” (Јн. 6,32 – 33; 6,35).

Између ових речи и Христовог установљења Евхаристије на Тајној Вечери, када је Он евхаристијски хлеб поистоветио са својим Телом, а евхаристијско вино са својом Крвљу у којој је Нови завет (савез) између Оца и новог Израиља, постоји јасна веза, која упућује на Евхаристију као испуњење, односно предукус крајњег егзистенцијалног остварења човека – тј. да више неће огладнети ни ожеднети. Ово остварење поново је везано за делатност Светога Духа, чије енергије почивају на окупљенима и благодатно се преносе на предложене дарове – хлеб и вино, доводећи све заједно у ипостасну заједницу са Христом Спаситељем, у кога обучени, хришћани стој пред лицем Бога Оца. Ако је последица причешћивања оним хлебом који се јео “у зноју лица” (Пост. 3,19) била повратак човека у прах из кога је настао, онда је сада последица причешћивања хлебом “који силази са неба и даје живот свету”, хлебом који даје Отац (Јн 6, 32 – 35), управо супротно – вечни живот у Христу. Отуда је Евхаристија одувек и била основа живота Цркве, њена најистинитија појава, место и догађај истинског исповедања вере у спасоносну силу смрти и Васкрсења Христовог, у чему је израз новог порекла, новог начина постојања сваког хришћанина унутар Цркве као заједнице.

Говорећи о вери као праксису Цркве, о њеној неодвојивости од светотајинског живота, не можемо а да не подвучемо веома важну чињеницу да хришћанско предање у најизворнијем облику искључује из свог искуства могућност да ико на неки други, индивидуални начин стварно учествује у вери у Свету Тројицу, односно у реалности вечног живота. Свака индивидуална активност хришћанина почиње тек питањем коју заједница упућује појединцу при оглашавању пред Крштење, а пуни смисао добија тек у заједничком исповедању вере при Евхаристији. Ако је у питању било каква врста личног труда или подвига, она мора извирати из новог – крштењског идентитета, и мора бити крунисана учешћем у Евхаристији. Евхаристија као место коначне реалности, појављене унутар историје, повезује верне, који осим личног, сада имају и заједнички идентитет у Христу, у односу на Оца. Чињеница да је овај нови идентитет вољно примљен на Крштењу, без природне или биолошке принуде, да је његов доносилац за хришћанина управо заједница Цркве, а да је његова истинитост потврђена благодатним даровима Духа Светог, чини да је учествовање у Тајни Свете Тројице неодвојиво од учествовања у љубави унутар заједнице Цркве.

1. г) Есхатолошка димензија вере у Свету Тројицу – последице

Коначно, још један важан аспект хришћанске онтологије заснованој на вери у Свету Тројицу јесте њезин есхатолошки карактер. Наиме, чињеница Вазнесења Христовог и обећања Другог доласка Његовог, оставиле су коначно остварење Царства, односно коначно онтолошко остварење човека за крај историје. Отуда постојање Цркве унутар историје, а то ће рећи практиковање вере у Свету Тројицу кроз Евхаристију и друге Свете Тајне, представља парадокс у тајанственом споју између “већ сада” и “још увек не”. Евхаристија и све друге Свете Тајне као пројаве Царства Христовог унутар историје јесу реалност Царства у бућности. Оне као такве представљају реалност предукуса. Но, оно што реалност предукуса повезује са реалношћу која се има остварити на крају историје јесте исти садржај те реалности, а то је Христос у благодатној делатности Духа Светог, или како то Свети Апостол Павле каже – љубав. Тако, говорећи у контексту есхатологије о пророковању и знању, Св. Апостол Павле истиче њихов привремени карактер, насупрот љубави:

“Љубав никада не престаје, док ће пророштва нестати, језици ће замукнути, знање ће престати. Јер дјелимично знамо, и дјелимично пророкујемо; А каа дође савршено, онда ће престати што је дјелимично... Јер са видимо као у огдалу, у загонетки, а она ћемо лицем у лице; сад знам делимично, а онда ћу познати као што бих познат” (1. Кор. 13,8 – 10,12).

Љубав повезује садашње и будуће искуство и тако постаје онтолошки појам, онтолошки садржај човека, који треба сагледавати у контексту односа Оца и Сина, односно у тајни Свете Тројице. Овај саржај се благодаћу Духа Светог прима у распаљивом телу (“у земљаним судовима” – 2. Кор. 4,7.), а коначну победу оживеће “кад се ово распаљиво обуче у нераспаљивост, и ово смртно обуче у бесмртност” (1. Кор. 15, 54).

Међутим, парадокс истовремености учествовања у будућем Царству са јене стране и пропаљивости бића човековог са друге стране, условиће да хришћански живот буде доживљен као драматична борба за бесмртност. Суштина те борбе јесте у очувању живе вере у Свету Тројицу, што подразумева светотајински живот, насупрот поуздања у оно што је видљиво и опипљиво, проистекло од света, чему вуче пропаљивост човекове биолошке испостаси. Ову онтолошку драгоцену веру, сходно свом хришћанском искуству, Св. Апостол Павле дефинише као “основ (ипостас) онога чему се надамо, потврда ствари невидљивих” (Јевр. 11,1). Тиме је у суштини исказан актуелни реалитет будућег искуства и у исто време његова необавезност за оне који у њему не учествују. Но, ова дефиниција поседује и веома јасну индикацију да је и само есхатолошко остварење човека чврсто везано за овај његов садашњи реалитет, који нас управља ка њему. Другим речима, ако је крај вере у пуноћи, онда је почетак пуноће у вери. Тако можемо доћи до закључка да је есхатолошко усмерење хришћанске онтологије предуслов онога што ћемо видети у хришћанској аскетизи.

ПРЕВОД ЈЕ ОРИГИНАЛ

са

АДАМОМ ПУСЛОЈИЋЕМ

Љиљана Костадиновић

* Како бисте објаснили ваш однос према универзалним прапчелима Речи и Логоса, из којих је настала људска цивилизација, човеков однос према свету?

Ја сам песник и преводац поезије. Бити песник, то је судбинска одредница, вечно трагање за сопственим бићем, за некаквим почетком човековог прабића, што га је кроз миленијум формирао. Зна се, уз рад, формирање човековог скелета и мозга, као једна врста иницијације би и звук и реч. Оног часа када је језик артикулисан у реч настала је и поезија. На том трагу је и мудра и древна Библија, да је на почетку свега био логос, реч више од саме речи. Јер, логос означава и свет и почетак времена а у једном људском смислу реч јесте почетак самосазнавања вековног бића; не само самосвести, него човекова спознаја супстрата свога бића, да се усмери пажња према свеколиком космосу, када се преиспитује почетак, а с друге стране, стрепи од могућег краја. Није стога чудо што је модерна наука прогласила "црне рупе" најзначајнијим човековим проналаском у овом веку, јер кроз њено раскрыћење, откривају се космичке димензије. Наш Његош је насловио своје знаменито дело *Луча Микрокозма*, светлост малих светова. Он ставља знак једнакости између те светлости и светлости великог космоса, па и самога Бога. Релације су релативна категорија.

* Када се и како постаје песник, и како уметност промишља и описује физички свет трагањем вишега реда?

Песником се постаје кад човек не влада собом, када га обујми песма, када је у некој врсти друге реалности. Не толико

физичка, колико оне друге. Нисам сигуран у којој мери самосвест контролише песникову руку. Његовом руком владају ирационалне космичке силе па и нека врста божанског императива. Јер, чежња за савршеном песмом је чежња за Богом. Уметност можда и јесте нека врста трагања за језиком, чистијим него језик свакодневни, језик физичког света. Промисљати физички свет значи одлучити се за трагање вишега реда, а ту је песничка реч, сликарство, музика; даклесимбиоза уметничких родова је настојање да језик буде чистији и да скрати пут до божанског концепта самога космоса.

РАЗГОВАРАЊЕ

* Но добро. Шта следи када песник заврши песму, песма "проговори"? Да ли се управо тада постаје песник?

Када песник заврши песму и појми шта је урадио, тада мора да се отуђи од свог дела и подели задовољство са оним ко му је дао тај дар. Песма је даровни дар. Песник се удаљује и песма наставља свој живот, небрањена као новорођенче, када се суочи са свим страстима, тврдоћама и оштринама спољашњег света. Кожа новорођенчета је нежна, мекана, скоро прозирна, она чиста мембрана која пулсацијом досеже до космичког бића и устројства. Тако и песма, ускоро ће проговорити. Од мноштва бића која ће проговорити, неко ће постати песник. И свет се обнавља. Да бих писао, потребан ми је живот. Сасвим је небитно када настаје песма. Она не настаје када започне први стих, прва реч, прво слово. Она настаје, сигуран сам, много раније. Песма се у песнику таложи као доживљај, као искуство, као нека врста слагања слике на слику. Комбинације речи су бескрајне; на песнику је да искористи своју личну комбинацију. Као кад постоји нека магична тајна врста, песник мора да зна шифру која отвара песму. Одувек сам мислио да је најмања песничка јединица цела песма, тако она може давати повода за похвалу или покуду ако није хармонична, ако није довршена елиптична кристална мисао или пут светлости кроз стакло, с оне стране свести у нешто што је најдрагоценије за уметност, а то је свесни изазов ирационалности.

* По њеном настанку, је ли битнији лични песников суд о песми или оних којима је намењена?

– Лични песников суд о песми је битнији у процесу песме него после тога. После тога треба други да се препознају у тој материји, да се идентификују са њеним истинама, трагањима, открићењима. Само песма коју прихвата већи број људи коз време (јер, реч је о трајању једне уметничке врсте кроз дуго временско трајање) може представљати њену истинску вредност. Искључујем могућност да је песнику, када продре с оне стране свести, у ирационалне слојеве космичког, довољно да нађе још једног човека који ће то схватити. Песник замишља једног јединог ослонца – самог Бога, који наравно види настанак песме, њен набој, њену пулсацију, оно што бих назвао глачањем тог суптилног драгоценог камена песме. Ништа лепше него гледати свој лик у бистром потоку, али је још лепше огледати се у глатком камену, свеједно да ли је белутак или тамни кристал.

* И ком типу песника заправо припадате? И како формирати збирку као песничку целину? Сходно томе, одредите Ваше песništво типолошки.

– Припадам оном типу песника који је отворен за све и нема своју класичну песничку материју, тематику. Мени је свака манифестација физичког света захвалан материјал за песму. Како ће се то надоградити, како ће се та бифуркација песме путем опсервације, слика, мисли, сазвучја када је реч о хармонији речи оваплотити, сјединити у амалгам песме, у песничку енигму, друго је питање. И што је песник искуснији, што је више искушавао себе у промашајима и у другим настојањима, боље је по њега. Када формирам песничко стабло, стало ми је да њеном организацијом владам. Најчешће се одлучујем да њен наслов битно одређује сваки сегмент књиге. То је када сасвим безазлено на почетку дамо име детету, а после нас то име води кроз живот, кроз судбинске преломе и искушења. Врло сам пробирљив када је реч о формирању песничких целина, па и целих збирки. Тако је то понекад само једна једина реч, а често

сам имао такве наслове од једне речи. Настојим да та реч обухвати много тога што ће се наћи у књизи и што је и за мене самога језичка и судбинска авантура. Уопште није важно да ли ће књига бити написана за 48 сати или пет шест година. Реч је и о типолошком песничтву. Понекад је то нека врста сужења свести или сужења песничког задатка, да се не распе, да се не претвори у магму и маглу, него да има неку врсту самодисциплине, буде прави песнички подухват. Тиме песник истражује физичко, духовно, па и судбински духовне релације; однос човека према природи, ближњима, васиони, божанском, према најзначајнијим формативним елементима свеколиког живота.

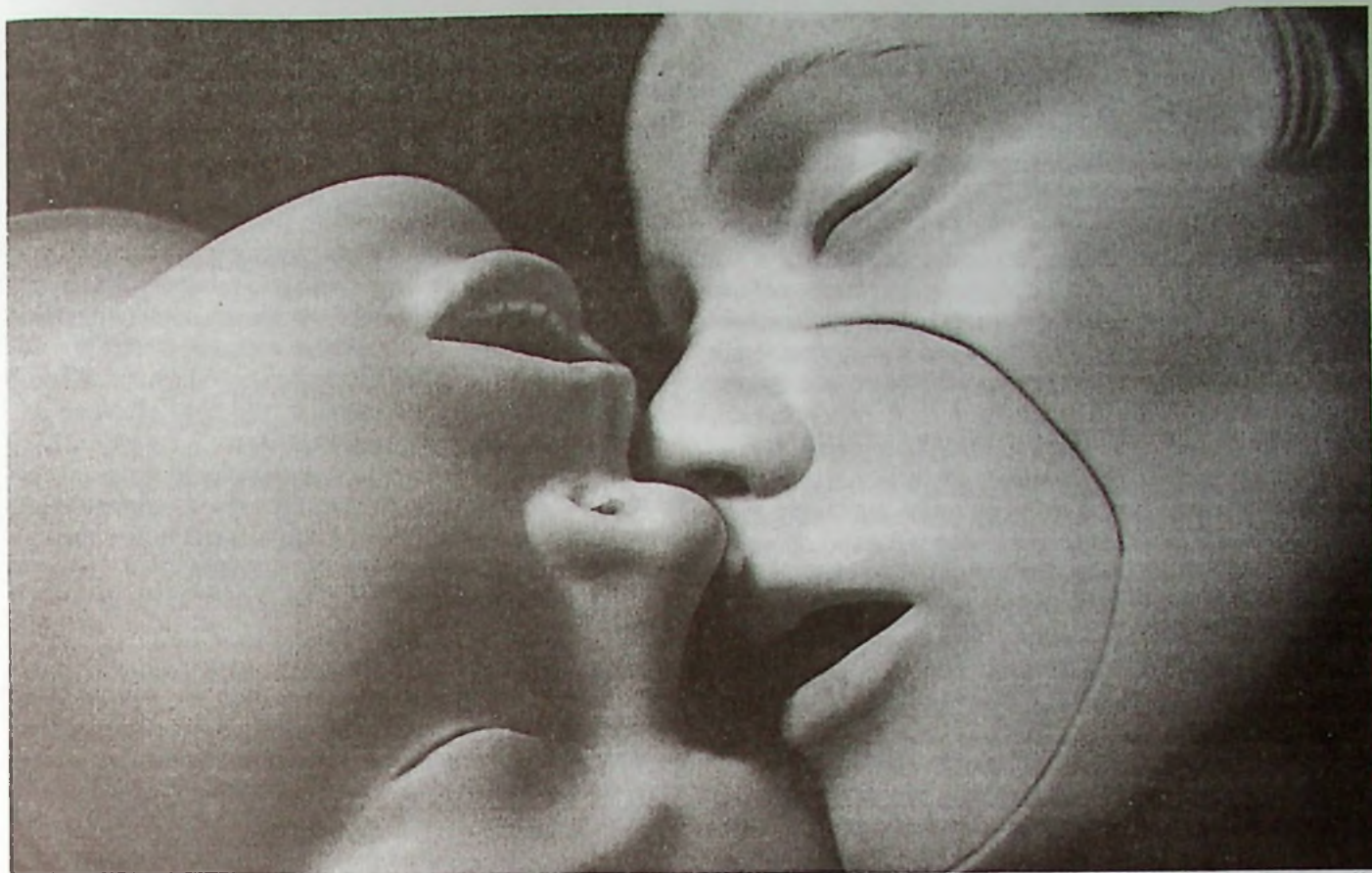
* Већ сте рекли да сте и преводац поезије. Је ли и превођење креација? Приближите нам Ваше оригинално виђење односа оригиналног и преведеног дела.

– И превођење је реч, али и креација. Када сам хтео да најсажетије потврдим ту стваралачку суштину преводилачког чина, казао сам нешто што је универзитетске професије заинтриговало у мери да су почели озбиљно да изучавају и даље тумаче: да оригинал у ствари не постоји, да је превод оригинал. Знамо добро да се често као мера преводилачке умешности узима приближавање оригиналу, нека врста асимптотског приближавања оригиналу. За мене то није битно, јер не постоје два сродна језика, мада постоје језичке групе, језичке блискости. Али, два идентична језика не постоје. Немогуће је баш сваку реч превести у други језик а да се при том преводилац не суочи са помањкањем те исте речи у другом језику. Због тога у преводилачком оригиналу видим сам оригинал текста. Не може право да превазиђе оригинал. Ако је тако, онда чему тај оригинал. Такав оригинал није ни достојан превођења. Превођењем прозних, поетских и драмских дела трудио сам се да немам императив савршене кореспонденције појмова из једног језика у другом језику, него напротив да самобит једног

потражим у другом језику, да превођењем преведем не само речи, њихову нутрину, него и само време настанка тих речи. Како превести једног великог романтичара из не-сродног језика. Рецимо, замишљамо да је на могуће превести језик наших романтичара на руски језик. Међутим, то је варка, јер мора се времена пронаћи изнутра, не само у томе што ћемо романтичаре из једног језика превести у романтичаре нашег језика, већ ћемо можда наћи речи које надромантичари у нашем језику нису довољно искористили. Потребно је наћи волуминозност, пуноћу самог превода. Коља Мићевић, на пример, тврди да нема непреводивог и да је најмагичнија песма преводива на други језик. То је не само смелост и искуство преводиоца, него и потреба да се негирањем те опасности сва сведе на песнички и преводилачки задатак. На жалост, веома је тешко превести *Лучу Микрокозму* и *Санта Марија дела салуте* на било који други језик, уз сва додиривања, сазвучја, хармоније, цивилизацијског искуства једног народа у односу на искуство другог народа. Није довољно да нас повезује само религија или братски односи. Потребно је много тога наћи у бићу једног народа и језика и то транспоновати у други језик.

* Задужили сте румунску и српску културу преводима са оба и на оба језика. Одредите концем овога разговора мисију на којој Вам дубоко захваљујемо.

Ја сам највећим делом преводио са румунског језика, али и француског. Увек сам настојао да преводим она дела мени блиска и у духовном смислу сродна, да се питање лојалности, верности, службе оригиналу уопште није постављало. Потребно је најпре завоleti оригинал да би га у мом српском песничком језику могао оваплотити, да то има душу, смисла и да има, пре свега, праву магију.

ВЕРА ПЕШИЋ

**ПОД СВОЈИМ
ВРЕМЕНОМ**

ПРИЧЕ

Приредио: **НИКОЛА П. ИЛИЋ**

ГАРА

Удобнозаваљенуседиштулуксузногаутомобила, који је клизио по вијугастом путу, дремуцао је инспектор Марушић. Кроз отворен прозор пиркао је ветар и доносио диван мирис расцветаног воћа а свуда поред пута, као пробуђене аутомобилском сиреном, подизале су главе мале плаве љубичице. Пред очима инспекторовим извиривале су из сваког грма, из сваке окуке полусном замагљене слике из давно већ прошлих дана. Присећао се он хиљадудевесто дванаесте, када је пролазио овим путем на коњу, са својим друговима, журећи да што пре стигне на границу. Био је он онда млад, леп поручник пун полета и воље, жељан живота... Сећао се како су га са дивљењем гледали, када је улазио у варошицу, где сад иде. Сањарио је тако инспектор Марушић све док се незачу удар кочнице пред дугачком и монотоним зградом среског начелства, са многобројним призорима, а онда избриса сав зној с чела и сиђе из кола.

Паланка ко паланка. У њој сирена аутомобилска изазове читаву сензацију а већ на луксузну лимузину скупљају се као на чудо; деца нарочито а њих у паланци има тако много. И, кад инспектор после дужег времена сиђе са среским начелником и председником општине, шофер једва прокрчи пут кроз гомилу деце, која беше запосела ауто, да би отишли до оближње кафанице, где деца поново "заузеше" ауто милијући га и остављајући отиске својих прстића на лакованој површини.

Жељан је био инспектор Марушић да види неког познатог, имао је он ту некад пријатеље, и гледао је све радознано али је био решен да се никоме не јавља, јер, ко би, у гојазном и арогантном инспектору, препознао лепог и увек насмејаног поручника са границе. Сати су одмицали у тихом разговору уз мезе и вино; приближавао се и час повратка и инспектор је скупљао утиске, враћао се у прошлост, док су се срески начелник и остали улагивали и надметали у причању пред господином инспектором.

Изненада се, тамо негде далеко у једном сасвим тамном купу инспекторове прошлости, као сирена из морских валова, појавила фигура једне жене; била је то једна сељанчица из оближњег села - до саме границе. И, кад слика би толико светла да је осети као збиљу, инспектор Марушић се удобније завали у столицу, наслони се лактом на сто и предаде јој се сав.

Било је то једног исто овако лепог пролетног дана, све ј било у цвету, ваздух мирише и мами а он млад; досадила му беше и монотонија вечитог чекања на граници и он пође да у разговору, са сељацима, забашури своје жеље. Да ли је то био баш случај да на путу сретете њу младу и лепу сељанчицу? и - да ли се заљубио у њу зато, што је у свакој травци поред пута и свакој честици ваздуха мирисало пролеће. И од тада па све док је лишће почело да жути трајала је љубав њихова. Она му је најпре брала љубичице, па трешње... па су се грлили у мирисним откосима,

док се месец осмеживао на њих: затим му је доносила јабуке, крушке и грожђе у својој извезеној кецељици а онда је тужно гледала за природом, која нестаје и без гласа газила по том лишћу, које се развијало, кад су се почели волети. Најзад, кад је траву спржила слана и почео да прети снег да им ускрати њин стан - природу, дошло је опозивање. Да ли је она схватила, да то мора тако бити, кад је ћутала са онако чудним погледом? Сећао се само, кад ју је пољубио и обесно узјахао, зајецала је и учинило му се, да кроз то јецање чује једно чудно питање "оћеш ли се вратити". Било му је тада жао и он јој је довикнуо - вратићу се чим будем могао, па је одгалопирао по путу на коме се већ барчице беху почеле смрзавати.

Ко зна можда би инспектор Марушић још размишљао, можда би се присећао имена сељанчице; можда би се кајао или смејао наивности јдног сеоског детета, да се са улице не зачу паклена вика деце:

- Гаро, ево ауто! Види можда ти је дошао младожења! Ја-о Гаро!

Гара! па ја сам тако тепао мојој сељанчици, тако ми је она рекла, да је и код куће зову!? и инспектор Марушић се лагано подигне са столице и загледа се на улицу али није видео ништа до једну суху, бедну женицу у ритама како, опкољена децом, посматра ауто.

- "О, не узнемиравајте се, господине инспекторе", рече председник општине. "То је Гара, атракција наше варошице. Ако Вам не би било досадно могао бих Вам укратко испричати њену тужну историју и узрок њеног лудила. Знате, давно је то било још 1912-те године, дошли неки официри на границу и међу њима, прича се, неки леп поручник - звао се Љуба. Најпре се само шапутало а доцније и јавно говорило, да тај Љуба живи са једном млаом сељанчицом. Она је била из доста угледне куће, јединица у родитеља а јако лепа. Неки су мислили, да ће је тај Љуба и за жену узети, па изгледа, да је и она тако мислила, јер га је стално, из дана у дан очекивала и све више добијала неки чудноват поглед, док једног дана не пуче глас - полудела Гара Милунова. Родитељи јој од туга пре времена помреше, имање запусте а она овако - од куће до куће и свима прича, како ће се њен Љубо вратити, јер јој је и обећао. Деца чују од родитеља за њену причу и јуре за њом по цео дан вичући - Гаро, камо ти младожења. Сви је овде жалимо али шта ћете, сви смо ми људи..." И председник општине заћута а поглед му се неком сетом помути. Над варошицом се повио беше сумрак, све је било некако сиво, само се дивни луксузни ауто преливао у неколико нијанси са љубичасте боје. И тај ауто се учинио инспектору Марушићу као једно спасење - од самог себе. Он скоро појури излазу од кафане, једва се опрости - са присутнима, зовну шофера и уђе у кола.

Луксузни ауто је лагано заклизео по лепо ушореној варошици, на његовој лакованој површини су се огледале још бледуњавае звездице, а кроз отворен прозор пирио је ветар и доносио је, тамо из неке даљне уличице, помамну вику деце: " Гаро, где ти је младожења! "

КУКУ СИНЕ РАДОВАНЕ

И цветале висибаве, кажу - дошле и роде. одужио дан, расцветљали се врапци, сунце се са топлином смешка али још није пролеће; баба Марта је најпревртљивија баба од свију баба а - "данас је десети март". рече стари пензионер Петровић навлачећи још боље на плећа капут, који беше огрнуо, да би боље продрла до тела пријатна топлина раног сунца.

- Десети март! Е, мој ча Јоле, лоше сми ти среће ја и ти; ето, још само сутра а ми остасмо у бубњу - да бар улог добисмо. Оно јест, тачно је, сутра се вуче оно главно: премија! али - ко на њу може и да помишља.

- Па премија, премија дабоме! Ето, ја само премију и чекам. Шта ће ми улог; ја сам улагао, да би добио нешто више а да сам хтео улог ја бих тај новац метнуо на књижицу, па - ето петстотина. Премија! и понас ћу само о њој да сањам... Замисли, молим те, ти сутра селиш у канцеларију и служитељ ти донесе новине а ти прво на извештај Браће Васића, кад тамо оно: крупним, црним словима број 003298 а ти ћипиш са столице - бре, ово је лоз ча Јоце, па брзо служитеља по мене. Ја спавам, спавам као сваки предаи предатни чиновник и сањам. баш како сам добио премију, кад ме неко мува, као ногометног судију играчи - Перка: "устај, Јоце, зове те госпои Рака, послао служитеља по тебе, да одмах идеш код њега". Ја се љути, устајем левом ногом и баш ми криво. Што су ти ови садашњи чиновници, мислим, - никад посла, па ме сваки час зивка, да се самном разговара; а пмам ја шта и да му причам - у наше се време није овако начелничовало. Онај је начелник подизао школе градио путеве, хватао одметнике, реферисао Господину Министру а сад... Сад прима Господина посланика, упознаје са срезом Господина посланика, пише извештаје за Господина посланика... и кад погледаш време у часовима ондашње и садашње, у погледу рада, даје резултат 12:0. Тако ти ја гуићам и полако се облачим а све ми по нечег нема: кад нађем чарапе, не знам где су ми трегери, кад и њих нађем, она у потеру за машином и - једва једном готов. Моја Перка гуића нешто али опет метнула кафу и ја се реших да је сачекам, јер знам да ми је ти неби поручно без неког чуда. Попијем ја тако кафу и полако, полако дођем код тебе у начелство. Ти устајеш, стајеш "мирно" (као да сам ја Боже сачувај Господин Бан) п свечаним гласом говориш: "Господине Јоване Петровићу, окружни начелниче у пензији, Ваш лоз број 003298 добио је два милиона динара а како Ви држите половину то Ви од јуче имате свој милион динара и - моје честитање..." Ја ти се мало поведем али ми ти потуриш фотелју и после мало муке око сређивања мисли паиће бујница захваљивања и радости, што ми баш ти то саопштаваш.... И наравно, после овога чуда, ти поручујеш важно две кафе. Седимо тако и причамо а ти се узјогуино да сазнаш, шта ћу са новцем и никако друкчије. Како шта ћу, велим ти ја, па ја немам ни кучета ни мачета, коме ћу ја то него у - добротворне сврхе! да се моје и Перкино име спомине и да нам пма ко свећу запалити, кад Богу на истину одемо. Како шта ћу, питаш ме, одакле оволико бених старица и стараца, који свакодневно пружају улицама руке за стопаца... Како шта ћу! погледај каква нам је црква као да смо још под Турцима. Ето подићићу један дом за старце и старице. Замисли, идеш ти тако, онако пут расадника, кад на оном општинском плацу огромна четвртаста зграда - дом стараца и улазиш унутра, на тешка орахова врата, кад па стубу у ходу великим златним словима написано "Велики добротвор Јован Петровић са женом Перком подигао је овај дом да угоди Богу..." - а тамо у великој дворани две велике слике, моја и Перкина, у природној величини. Ето тако. А са ресто нара опоравим цркву и подигнем звонару за оно звоно, што нам га још покојни Краљ поклонисо. Мени оставим једно педесет хиљада, да ми се у кући нађе - злу неваљало. Е, мој Господине

начелниче, није више ча Јоле, већ високо уважени Господин Јован Петровић, велики добротвор. И свуда кад ја дођем устају а кад прођем улцом скидају капе а ја растем, растем ја и скоро се подмлао а Богу сам угодно, па ме не позива...

- Е, мој ча Јоле, није све тако. Добро, ти ћеш да подигнеш дом али где су паре за плац?

- Па даће ми га општина.

- А ко ће да издржава после те старце у томе дому?

- Па општина ваљда, ко би други.

- Добро. А одобрење за поправку цркве?

- Па - добићу га ваљда?

- Ето, видиш, ти са тим твојим милионом не би могао да учиниш ни пола од свега тога сам а кад ти већ општина помаже, она ти ниси онај прави, правцати добротвор.

- Како нисам! Па ја дајем мој милион динара. А ко ће у ово време да да толики новац другима?

- Само будала.

- Како будала! Зар ја будала! - Један добротвор који хоће да ублажи беду невољних и да оправди цркву, Божји храм? Зар ја будала, који дајем цео свој милион динара а остављам себи само педесет хиљада? Зар будала...

- Чекај, чекај ча Јоле. Немој тако жустро. Ова ме наша расправа подсећа на једну лепу народну причину. Ти, предатни чиновник, који си стално био "са народом и у народу у прпсијим односима", требало би да је боље знаш од мене али, ето, и ја сам је чуо.

- Море мани народ! Зар ја будала велики до ро...

- Молим те ча Јоле: седеле тако мајка и кћер и преле а поред њих велика дрвена клупа. И тек ће кћер: "замисли, мајко, ја се удам и родим сина и који му надене име Радован и мој ти Радован поодрасте и заигра се на овој клупи и клупа се преврне и мој ти Радован падне и главом о овај камен." И кћер закука из гласа "куку сине Радоване". На то и мајка прихвати, па се разлеже њихов лелек "куку сине Радоване". Чује то један комшија, па дође и запита, шта им је а мајка одговори: Ето, Милојко, замисли моја се Пава уда и роди сина и кум га крсти Радован...

Тако су разговарали два пријатеља окрећући се времена на време леђа пријатној топлоти сунца, које се раздрагано смешпло на пробуђену земљу, на људе и на њихове жеље...

А сутра дан добио је премију број једног броја - један робијаш и послао је својој сиромашној фамилији.

ЈЕДНА СТРАНИЦА ЈЕДНОГ ЖИВОТА

Пет њих је привео жандарм, поздравио и отпочео: "Господине писаре, у кафани "Београд" избила је туча, због једне од ових жена и ја сам их привео..." Пресуда је била кратка: протерати у родно место у року од 24 часа. И врата су се затворила за пет бедница. Полицијски писар седео је важно у својој столици и одбијао густе колутове дима, задовољан што је тако брзо извео један параграф, кад су се врата поново отворила да пропусте једну исповест.

Давно, ко би се сетио још и године, родила се она у једном лепом селу равнога Срема. Детињства се сећала од оног тренутка, кад је у кућу ушла маћеха а тада јој је било девет година. Отац је био млад и леп човек и није чудо што је узео лепу и богату сеоску удавачу, али је условио, да њу отера од куће; каже се да је родитељска љубав нешто најјаче али, ето, има и изузетака. Нјапре је само носила воду госпођама, а доцније је нашла и једно стално место. Мале и нејачке ручице радиле су најгрубље послове, док се нису развиле и добиле снагу. А онда је пошла у варош, у велики град, да тражи посла и бољу зараду; дошла је у Београд и нашла се на пијаци. Витка, снажних мишица и као извајаних линија привлачила је мала Сремица пажњу, али су средовечне госпође обилазиле њу, "јер ко би унео угарак у кућу". Пролазили су дани, тако на пијаци, а последњих десет динара измицали се из завежљаја на марами. Пред њом је стајао баук: глад у огромној, непознатој вароши. Пролазиле су поред ње дивне мајусне ципелице са савршеним ружичастим чланцима... дивни капути и скупоцена крзна; зграњавала се она, јер није знала, да на свету има толико лепих жена и толико богатих. И изгледала је себи мања од мрава. Јуриле су лимузине, заустављали се препуни трамваји... А она је од свега тога разумевала само једно: да је изгубљена. Тихо су јој навирале сузе а у њима се огледало све далеко и остављено: Срем, отац, мајчин гроб... и попин слуга Панта. Све је то било иза ње а пред њом је била дуга, бескрајна улица, пуна света и буке. – Где? И тада јој је пришао један господин.

- Мала... да ли би хтела код мене у службу, сам сам и мало је посла, а добро бих платио.

- Служба, код овог финог господина који је запазио њу сироту и изгубљену. И добра плата, сигурно свих сто динара...

- Ја бих ти платио триста динара на месец.

- Мала Сремица је била срећна и господин је повео у стан. У њеном речнику нису постојале речи: фотеља, комбиновани орман, кристал... и требало је прилично времена, да се на све то свикне; њен зачуђен поглед лутао је са сјајног паркета на дивне политуре и многобројна огледала. Полако је улазила у посао, глачала паркет, брисала прашину, штиркала и пеглала, док је радио, на њено немо чуђење, тамо негде "из белог света" преносио најмодерније шлагере. Господин је био добар и благ а кревет у коме је спавала био је лепши од оног у коме је спавала њена прва "госпоја", тамо у Срему. У осам увече одлазила би она у своју собу и није ни обраћала пажњу на ларму у господиновом стану. Видела је она на чивилуку повешане бунде и мушке капуте са великим златним монограмима, слушала је радио и клизање ногу по паркету, али је, ипак, мирно легла у свој кревет, да се тек сутра рано пробуди.

Али, јене вечери није код господина било никога. Сам је седео и пушио своју лулу, док је у камину пуцкарала ватра. Она је ушла и унела кафу. Господин

је замолио да остане још мало, јер нико неће доћи па да слушају радио. Музика је треперила кроз собу, дим из луле голицао је у носу... а једна снажна рука спустила се на њено раме. Рука је лагано миловала по врату, онда се он, њен милостиви господин, спустио на колена пред њом.

- Мила моја... ја бих тебе хтео чисту, неокаљану... Доцније, доцније, ако би ти била паметна, можда... Ех, можда...

Музика, топлота, дим... или две снажне руке мушкарца учинише, те се пред њеним очима све замагли. Само једаред осетила је она овакву језу, кад је гледала један филм у коме сироту малу цвећарку грли и - води у свој дворач један кнез. Учинио јој се онда да је то сврха живота, сањани живот. Она се није опирала. А све је било - само један трен, само један кап меда... Онда је господин поново запалио своју лулу. А она је тихо заплакала. Али, ипак, је та ноћ прошла дивно. То је била једна лепа ноћ, кад је он љубио њене сузе и много, много заносио је својим загрљајима. А онда су дошли све лепши и лепши дани: који су били и његови и њени и ноћи, које су биле заједничке. Она је била тиха и све је то примала као неки дар с неба, бојала се чак и да га заволи. Господин је често долазио и преко дана и доносио би јој увек нешто лепо, куповао јој је дивне хаљине, кошуље и пиџаме. И она је почела да се огледа, да живи - мисли и осећа. Загрљаји су били све страснији, усне све врелије а младост све луђа... Пролазили су дани. Али, једне вечери брижљиво облачећи своју најлепшу спаваћицу, сва озарена и у исчекивању, чу звонце. Изађе и отвори. У вратима је стајао господин и са њим и једна дама.

- Ви ћете лећи одмах, више ми ништа не треба.

Кула од карата је почела да се љуља. Она је легла али није заспала, гледала је у таваницу. "Ноћас више ништа не треба" — како је он то само грубо изговорио. И она је устала. На чивилуку је стојалалепа грао бунда, као и некад, - али сад је било друкчије! Она је полако пришла салону, отворила га и заишла иза завесе, која је делила господинову собу. Господин је био на ћилиму и љубио је руке жени. Затим су се смењивале слике пред њеним очима: шампањац, четири замагљена ока, молба, пољупци... а затим нежна и светла пут ове жене лепе до чуда.

- Маду... ја вас волим. Први пут у животу ја волим! Одрекао сам се света већ толико месеци, откако сам вас видео. Ова ноћ је за мене врхунац среће. Ја већ толико месеци не одлазим никуд, не примам никог - чамим у кући, јер жудим за вама.

- И ја вас волим...

- Није то довољно! Ја хоћу вас, вас целу. И хоћу вас за увек овде. Маните варијете и останите овде да ми пружите срећу собом у миру.

Видела је мала Сремица опет себе - мању од мрава, као некад у кнез Михајловој улици. И сутрадан, рано ујутру, оставила је све кошуље, пиџаме, хаљине и свој лепо кревет и пошла на пијаци.

Надувене и арогантне госпође, досадна господа и размажена деца стварали су њене дане; израњављене од соде руке, надувене од плача очи - била је горка стварност. А онда се појавио опет један он, средовечан трбушаст човек, повео је негде пун обећања: мир, спокојство... и новац. И пошли су возом, па онда аутобусом. Варошица на југу била је нешто ново за младу Сремицу: много фесова, много белих капа - Турци и

Арнаути. Прву ноћ није још ништа разумевала, осећала је само: да седи за кафанским столом са још две девојке, да гледа око себе и да пије што јој се донесе. Зашто!? Тако је рекао он: мир, спокојство... и новац. А онда су пролазили дани. Било је још четири девојке. Нису имале времена да упознају једна другу са оним, што се зове судбина; нису знале ништа једна о другој. Била је то Боса, Ружа, Наста, Драга и Сремица... Боже, како су ови људи постали лепа, како је слатко пити... Долазили су и одлазили сви момци из варошице: столар и поткивач, амал и чиновник... и остављали по део свога живота. И чудо какав је био овај живот: закрвављене снаге. Мала Сремица била је лепа, здрава и ћутљива. Њој се ни име није знало, а није ни било потребно ником - "ти мала, шта пијеш" било је довољно, па а она покорно седне на колена.

Једне вечери десило се нешто. Пришао је опет један он и рекао: мир и спокојство... за новац. И она је пристала. Само његова бит - зар је то била жртва. То је била само услуга ради мира и спокојства за новац. Говорило се да он има жену и децу, али — шта се то ње тицало. Од ње је спољни свет био одељен црвеном завесом. Она је сад живела само у својој соби, а он је долазио и преко дана. Како се он звао, она није знала; да ли рђав или добар, није размишљала. Пролазили су дани... Једаред случајно средла се у ходнику са једним младићем, носио је фес и био је леп. Примила га је у своју собу. А кад је отишао осетила је она, да се зове Јулчи, да постоји на свету и да има своју вољу. Пред вече је сишла у кафану и села за његов сто. Пило се, ломило... и око пола ноћи остале су опет само закрвављене

од ракије и вина очи. Тада је пришао онај, који је имао право на њу, јер је купио на неодређено време за свој рођени новац. А она није хтела да пође. Закрвављене очи постале су сасвим кржаве, фесови су се издигли изнад стола... у болницу је дотрчала једна занемарена жена, да види полумртвог мужа...

Једна од њих пет стајала је поново пред полициским писарем и молила.

-Господине, преклињем вас, смиљујте се на моју судбину и не потерујте ме у родно место. Где ћу тамо! Тамо је отац, маћеха... и мајчин гроб.

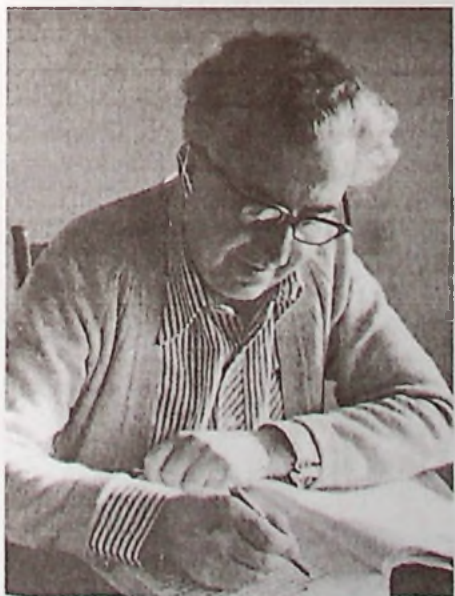
СВИ СУ МУШКАРЦИ ЈЕДНАКИ

Она је имала све услове да јој живот протече лепо и у срећи: лепа, са својих петнаест година и дивном фигуром изазивала је свуда дивљење, а била је и врло интелигентна. Али њена природа је била од оних, које живот својим огромним точком само преваља: неотпорна, песнички расположена, нежна... И све је пошло наопако. Оставила је школу, отишла у село, па се у шеснаест година удала. А тек онда кад је млада, лепа жена закорачила варошким плочником осетила је, како се тим плочником ваљају таласи злоб, покварености и лукавства. Ти таласи били су јаки и огромни, а она чедна, без искуства и пуна вере. Пролазили су дани, месеци... а таласи су и даље лупали о њу, и тек после неколико година успела је да се спасе. Остишла је у једно усамљено, скоро пусто место пуна искуства, без вере у лепоту

живота и грозећи се на људе. И била је толико несрећна да се осећала срећном: жеља више није било, идеали су одбачени, живот разголићен; дружила се са пером, спријатељила са кичицом. У њој је било све тихо, и без икаквог интереса и нервозе пролазили су поред ње дани. Понекад још само појавила би се у њој дубоко једна слика - један друг из школе.

Он је био одличан ђак, а јако интелигентан младић, професори су га узимали за пример, а другови ценили; варош га је пак са симпатијом гледала, мада није био из њене средине, већ тамо из брда суседног среза. Једино ко на њега није обраћао пажњу, биле су девојчице, које су сањале, да им "дечко" лепо игра, а има fine манире, и да му је тата индустријалац, или бар виши чиновник. Но, он за ово није много ни марио - можда није ни примећивао - и пролазио је поред њих, као кроз празан постор, а своје мале плаве очи управљао је само на правац пута којим корача. Није био леп али је у себи имао неку привлачност, а у очима му је било увек доказа, да је све што би говорио само истина; а понашање сина села, без ичега извештаченог.

Она је за њега гајила дубоко скривену у срцу, неку нарочиту нежност, а доцније кроз живот - за оних неколико година - кад год би га видела нека туга овладала би њом, јер је осећала, да би све било друкчије, да јој је он пружио своју руку; а сад, после дуге борбе са животним аветима, трудила се да га замисли изнад свих људи. Па како и не, кад је она њега замишљала грубог али са фином душом, а одличног друга. У ствари она га је волела, још из школе. Никад му то није казала, јер се бојала, да не би умела да каже то, колико дивљења и нежности има за њега, колико га цени. А између њих је био и зид: она је била жена због које су се многи језици уморили од препривавања и оговарања. Но, она је

Приређивач Никола П. Илић (1926), публициста и историчар, аутор је преко двадесет књига, добитник више одликовања, признања и публицистичко - књижевних награда.

О вишеструком агенту, највећој Српкињи међу шпијунима, прикупљао је документа и грађу од 1949. године и објавио књигу *Вера Пешић у вртлогу шпијунаже* (Лесковац, 2004). Приче у овом избору преузете су из "Лесковачког гласника" из 1938 године.

била помирена са тим, да за њу постоји само бол - радост никад! и све више се повлачила у саму себе, ограђујућ и се од света дезинтересовањем за све.

Али једнога дана, а овако почињу све приче, он је наишао у њено место становања; још увек исти, мало само углађенији. За њу је из речника нестала реч човек, и умртвила се младост, оковале жеље. Али, дубоко скривена љубав, права и једина, заталасала се у њој. Школа, дани детињства и незнања... огледали су се у сузама, које су јој навирале на очи. То су биле сузе среће, што га види. Али, то су биле и сузе бола, што му не може рећи све онако, како би је он схватио и разумео. Шетали су и разговарали, а свако је, видело се, био са својим мислима. Са њом је био он, човек који није као остали: човек без маске, природан, искрен и добар; човек чија је мама добра стара сељанка, која не зна за кармин и пудер, тоалете и журеве, којој се нико није удварао... која музе краве и разлива кајмак; човек чији отац улази смршеног чела у кућу и седа за софру, док чељад стоји са страхопоштовањем; човек чије је груди развијао диван планински ваздух, а чији је поглед оплемењивао широк хоризонт: цветне ливаде, стада по њима, златно таласаво жито, висока брда..., а изнад свега тихо, плаво небо; човек који је своју жеђ гасио леденом водом потока, који се самоубилачки спуштају низ планину; човек који је свој слух развијао уз сетно извијање пастирове свирале... Тај је човек морао имати душу, морао је бити природан, морао је бити искрен... и; као таквог она га је волела. И сваког минута све јаче.

Ишли су једно уз друго, а стаза је била све ужа. Пред њом је био човек - идеал, кога је волела; она је хтела његово раме, да се на њега ослони и да му прича о свему: о свом животу пуном разочарања и бола, о својој души која пати, о својој умртвљеној млаости... да му каже како и зашто га и много воли... А пред њим је била лепа и млада жена. Његове челичне руке оковаше је за један моменат, а један смешак озари му лице; поглед су срећом скривале наочари за сунце и прашину.

Бити болестан не значи и умрети, јер постоје лекари и лекови, али кад смрт зазвекта својом косом над главом - крај је ту; а онда: земља, мрак... и трулеж. Тако је било и са њом. Она је била разочарана, али не још у све - постојао је један лек он; она се гадила свих људи, али је ценила њега; она је мрзела све, али је волела њега. Сад, међутим, било је све готово. Сви су мушкарци једнаки.

Саша Хаџи Танчић

САЧУВАНО ЛИЦЕ ПРИЧЕ

Из недавне тмине времена изрониле су, ево, прегршти прича, доносећи собом мучна подсећања и преиспитивања. Написала их је члан Централног комитета комунистичке партије. Свемоћна гестаповка. Веома утицајна личност на српску владу. Рушилац Равногорског покрета. Тајни агент ("Југословенска Мата Хари")... Вера Пешић. Родом из Сијаринске Бање. Омања, мршава, витка. Лепа, сањалачких очију из којих не избија зло у њој сакривено. Весела. Начитана и интелигентна. Политичке проблеме познавала је одлично. Имала је ту спремност и способност да "преведе жедног преко воде", што народ каже.

Веле, волела је много да прича. Али је мање знано, а временом посве заборављено, и да је волела да пише приче. Деветнаестогодишњакиња их је објављивала у ондашњем "Лесковачком гласнику", почев од 1939. до 1941. године. Нису прештамповане, нити обједињене у колекцију попут ове. Држала се реалистичког поступка и све је у њеним причама јасно и објашњиво. Тражењем новог смисла живота и нове перспективе из које ће настати бољи свет, рушењем старих уверења, пут у живот удалио ју је од литературе и литерарне опсервације. Једна за другом јављале су се идеологије различитих политичких концепција. Неки други, тајни и јавни центри, формирали су њено осећајно биће. Улога њене присутности се сасвим изменила, изван прозне књижевности и уметничког поимања живота и света. Није се сачувала екстрема, разних једностраности и застрањивања, и предрасуда исто тако описаних као што су биле и оне против којих је покушала да се бори.

Једни ће рећи, данас, да је њена проза без вредности. Претпостављамо да ће бити оних, не желећ и да се њихово мишљење схвати као суд, да приче Vere Пешић одговарају систему обликовања уметничке слике живота и света у периоду између

два светска рата. С овог света већ је отишла кад су се правци, појаве и стилови наставили да мењају, а и питање је да ли би изменили њена књижевна огледања, пре свега у трима тематским и мотивским равнима: социјална правда, жена и власт. Сва три круга прича само на моменте обликована су настојањем

да се њихова природа одреди вишим, судбинским значењем.

Реактуализацијом приповедне заоставштине Vere Пешић, "Успења" их само изједна региструју (прештампавају) да тиме подсети на књижевну осећајност доба у коме су настале из пера списатељице која их је "у раљама" оставила као лични траг у своме времену. Тим трагом стигле судо места за поновно читање, али и до ондашњег неспоразума аутора са животом: стрељана је са 25 година, четири месеца и тринаест дана, замоливши једино - на путу без повратка - да јој сачувају лепоту лица: "Немојте да ми лице нагрдите. Гађајте ме у груди!"

Списатељица приповедне колекције *Под својим временом* (наслов уредништва), Вера Пешић, окончала је сачуваном лепотом лица, и не слутећи да је лепотом своје уметничке речи остала на важнијем и трајнијем располагању покољењима; искључиво у оквиру књижевности, пре свега завичајне; лесковачке.

Међу најновијим издањима, "Филекс" овога пута издваја две прозне књиге, два романа, и

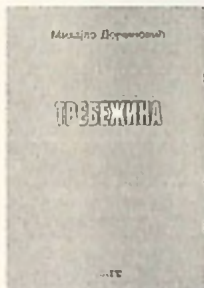

песничку збирку за децу троје аутора из Лесковца. Укратко, дакле:

Јосиф Стефановић
ДЕЧАК ГАВРИЛО
роман
303 стр.
формат А5

Веома плодан лесковачки аутор, један од дојена књижевног стваралаштва на југу Србије, јавио се обимним романом о одрастању. Дечак Гаврило пролази кроз веома динамичне и бурне околности у сеоском миљеу, да би узрастао до младића потпуно припремљеног за живот и нова искушења одраслих.

Михајло Дојчиновић
ТРЕБЕЖИНА
роман
95 стр.
формат А5

Још један међу дојенима лесковачког књижевног стваралаштва, Михајло Дојчиновић, такође плодан аутор, у "Требежини" бави се дубљом и даљом историјом југа Србије, успешно предочавајући патње и искушења Срба под османлијским завојевачем.

Љубинка Младеновић
РАСТИМО ЗАЈЕДНО
песме за децу
120 стр.
формат Б5

Ово је седма књига песникиње која се успешно огледа и у поезији за децу. Књигу чине циклуси посвећени деци и њиховом одрастању, природи, људима, животињама и предметима. Како примећује рецензент Станко Ђорђевић, најбројније су, међутим оне чији је основни мотив природа.

Понекад, заиста, свет треба посматрати очима детета, најлепша је порука овог "Филексовог" издања.

САДРЖАЈ

Злата Коцић: <i>Почасни призор</i>	2	Слађана Сл. Стојановић: <i>О прерушавању</i>	25
Радомир Виденовић: <i>Домети језика</i>	2	Јовица Стојановић: <i>Сексуалност и интелигенција</i>	26
Миодраг Павловић: <i>Четири песме</i>	3	Драган Тасић: <i>Помирење са светом</i>	26
Павле Стефановић: <i>Знања и знања</i>	6	Драган Маринковић: <i>Због тебе је пећински човек цртао по зидовима</i>	27
Васа Павковић: <i>Без додира</i>	9	Верица Баторевић Божовић: <i>Кад ветар бруји</i>	27
Жарко Пешникан: <i>Грба</i>	11	Зоран Филиповић: <i>Онтологија и етика у хришћанском предању</i>	28
Станислава Грбакова Репар: <i>Из скупне зиме</i>	14	Љиљана Костадиновић: <i>Разговор са А. Пуслојићем</i>	31
Саша Станковић: <i>100 година од смрти Р. Домановића</i>	16	Вера Пешић: <i>Под својим временом</i>	33
Братислав Тодоровић: <i>Егејска елегја</i>	18		
Бранислав Милтојевић: <i>Медијатизација света</i>	22		
Властимир Спирић: <i>Дубина и загаситост</i>	24		

Прилози са снимања филма "Као рани мраз"

УСПЕЊА

ISSN 1452-9122

Издавач **FILEKS** - Лесковац, Учитеља Мите 8,
тел/факс: 016/260-649; 260-721,
e-mail: fileks016@yahoo.com;

Оснивач Радисав Филиповић, Главни и одговорни уредник Саша Хаџи Танчић,
Уредник Дејан Ђорђевић, Дизајн корица: Милан Филиповић,

Компјутерска припрема: Филип Филиповић, Горан Јовић, Штампa **FILEKS** - Лесковац,
тираж 300 примерака

Рукописе слати на адресу Издавача; Жиро-рачун: 160-55054-08 Banca Intesa

Цена примерка 100,00 динара. Годишња претплата 350,00 динара

"Успења" финансијски помаже СО Лесковац

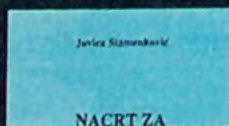
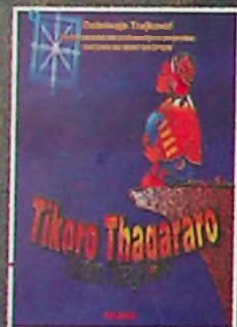
FILEKS

izdavačka
izdavačka
kuća

VRLO POVOLJNO

Štamparija **FILEKS** Vam nudi:

- KNJIGE
- NOVINE
- GRAFIČKI DIZAJN
- REKLAMNA FOTOGRAFIJA
- VIZIT KARTE
- REKLAMNE BLOKOVE
- KATALOGE
- PROSPEKTE
- NALEPNICE
- REKLAMNE KESE
- BLOKOVSKU ROBU
- POSTERE

НАРОДНА БИБЛИОТЕКА
"РАДОЈЕ ДОМАКОВИЋ"

30П 82
УСПЕЊА
2008

100006188,7

COBISS